

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)
תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד
תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי
 תיק חיצוני:

בפני כבוד השופטת מיכל ברדנשטיין

תובעים

1. האב
 2. האם
 3. מ'
 שלושתם ע"י ב"כ עו"ד דניאל מקליס

נגד

נתבעים

ש'
 ע"י ב"כ עו"ד ציון משה ועו"ד עדן מושיב

פסק דין

- 1
- 2
- 3 1. לפני 3 תביעות שהגישו מר XXX (להלן גם: **האב**) והגב' XXX (להלן גם: **האם**), התובעים
- 4 2-1 (להלן, בהעדר אבחנה ביניהם: **ההורים**) בני כ-XXX ו-XXX בהתאמה, ובנם מר
- 5 מ', הוא התובע 3 (להלן: **מ'**), נגד בנם האחר של התובעים 2-1, מר ש' (להלן: **ש'**).
- 6 במרכז התביעות שאלת הזכויות במשק XXX, מושב עובדים להתיישבות שיתופית
- 7 בע"מ (להלן: **המושב או האגודה**), הידוע גם – XXX חלקה XXX (להלן: **הנחלה** או
- 8 **המשק**). להורים בת נוספת בגירה, היא אחותם של מ' וש', ששמה XXX (להלן: **האחות**) שאינה צד להליך.
- 9
- 10
- 11 2. התביעה הראשונה והמרכזית היא תביעה לסעד הצהרתי, שבה התבקש להצהיר כי מ' הוא
- 12 "הבן הממשיך" היחיד של הוריו בנחלה במושב וכי הוא רשאי להירשם כחבר באגודה;
- 13 וכן להצהיר על בטלות רישומו של ש' כחבר אגודה וכפועל יוצא, להצהיר כי רישומו
- 14 כחבר אגודה נעשה שלא כדין, ודינו ביטול, ומ' ירשם כבן ממשיך במקומו; ובנוסף,
- 15 להצהיר כי מ', והוא לבדו, יקבל את זכויות ההורים במושב, וכי על ש' לשתף פעולה
- 16 ולחתום על כך מסמך שידרש לשם כך (תמ"ש 12550-06-19).

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

1 יובהר, ואף בהדגשה כבר עתה, כי אין חולק, כי מוסד "הבן הממשיך" לא קיים
2 **במושבו**, והדבר עולה גם מעמדת המושב ומעמדת רשות מקרקעי ישראל (להלן: **רמ"י**)
3 שהוגשו לתיק. עם זאת, המונח "בן ממשיך" נשזר ועובר כשתי וערב בהליכים דנן,
4 מהטעם שבשנת 1993 ההורים הודיעו לוועד המושב, כי הם מינו את ש' בנם כ"בן
5 ממשיך" במשקם, וש' רשום כחבר האגודה. קיימת מחלוקת בין הצדדים לגבי
6 המשמעות של מינוי זה, הן לעת שנעשה, והן במשך השנים, ומכל שכן ביחס לטיב
7 הזכויות שמונח זה נושא בנסיבות העניין, ככל וכרוכות זו זכויות, והשלכתו על
8 ההליכים דנן.

9
10
11 3. התביעה השניה עניינה בעתירה לפינוי ש' מהנחלה והחזרתה להורים כשהיא פנויה מכל
12 אדם או חפץ (תמ"ש 12524-06-19).

13
14 4. התביעה השלישית היא כספית, ובה מבוקש לחייב את ש' לשלם להורים דמי שימוש ראויים
15 בסך של 5,000 ₪ לחודש, בגין שימוש למגורים בבית בנחלה ב-7 השנים שקדמו להגשת
16 התביעה ובחיובו בסך של 250 ₪ לחודש בגין חלקו בתשלום חשבונות המים ב-7 השנים
17 שקדמו להגשת התביעה (תמ"ש 2498-12-18).

18
19 5. יצוין כי בית המשפט עשה מאמצים רבים בדיונים שהתקיימו לפניו להביא את הצדדים לידי
20 הסכמות שיביאו לפתרון מוסכם ואשר ייתרו את הצורך בהליכים ובהכרעה, לרבות
21 לאחר תום שמיעת הראיות, ואולם, הדבר לא צלח, למרבה הצער.

22
23
24 6. כדי להקל על הקורא, יובאו תחילה עובדות הרקע הבסיסיות הנוגעות להליכים דנן, וכן
25 תובאנה בקצירת האומר טענות הצדדים, כמו גם תמצית ההכרעה. פירוט הדברים יובא
26 בהמשך, לפי הצורך והעניין, תחת פרק הדין וההכרעה בכל תביעה ותביעה.

רקע כללי

27
28
29
30 7. התובע 1 רשום ברמ"י כבעל זכויות החכירה לדורות בנחלה, החל מיום 05.03.1937 (ראו
31 עמדת רמ"י שהוגשה ביום 16.05.2019). התובעת 2 היא חברת אגודה והיא בעלת זכויות
32 בנחלה מכוח חזקת השיתוף שחלה במישור היחסים שבין התובעים 1-2 כבני זוג, בינם
33 לבין עצמם (כפי שנטען בסיכומי התובעים) 'והשניים רשומים כחברי האגודה וכבעלי
34 הזכויות במשק (ראו: סע' 1 לעמדת האגודה שהוגשה ביום 12.05.2019).

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

8. שטח הנחלה הוא 3,029 מ"ר. בחלקה א' בנויים בה שני מבני מגורים: בית מגורים דרומי שבו מתגוררים ההורים (להלן: **בית ההורים**), ובית מגורים צפוני, שיש לו קיר משותף עם בית ההורים, שבו מתגורר ש' עם בני משפחתו (ש' נשוי לאשתו XXX, ולהם שני ילדים) מאז שנת 2000 (להלן: **בית מגורי ש' או הבית הצפוני**). כן קיימים בחלקה א' שימושים נוספים. בחלקה ב' קיימים מטעי זיתים (ראו: חו"ד השמאי שמונה מטעם בית המשפט, מר XXX, וגם תצהיר עדות ראשית של ש' (להלן: **תצהיר ש'**)).

9. ביום 24.03.1993 הודיעו ההורים לועד המושב במכתב קצר בכתב יד, כי ש' בנם (שהיה אותה עת בן 23, לטענת ש', וחייל, לטענת הוריו) הוא "בן ממשיך" במשקם (נספח 5 לתצהיר האב, שצורף גם כנספח 1 לתצהיר ש'). כפי שעולה מעמדת המושב שהוגשה לתיק ביום 12.05.2019, ש' נרשם כחבר באגודה, בהתבסס על הודעה זו, אף כי לא מולאו דרישות תקנון האגודה בדבר קבלתו כחבר באגודה.

10. החל משנת 2005 – דהיינו, כ-12 שנים לאחר רישום ש' כחבר אגודה - פעלו ההורים לביטול רישומו של ש' כחבר אגודה במושב. בשלב מסוים, הרישום הוסר, אך בהמשך הוחזר, ובהתאם לעמדת האגודה בתיק, האגודה הכירה בו כחבר אגודה בהתבסס על תקנה 2א' לתקנות האגודות השיתופיות (חברות), תשל"ג-1973 (להלן: **תקנות האגודות השיתופיות**), היות, ובין השאר, הוא השתתף בישיבות האגודה. העניין הגיע לשולחנו של רשם האגודות השיתופיות בעקבות פניה של ההורים מיום 27.03.200 בניסיון לבטל את הרישום, אך הוא לא מצא לשנות את הרישום. הנתבע רשום כחבר באגודה עד היום.

11. אין חולק כי בשנת 2000 ש' עבר לגור בבית מגוריו בנחלה, בהסכמת ההורים, והתגורר שם במשך תקופה שנמשכה שנים, בהסכמתם. עם זאת, לטענת ההורים, מגוריו בבית נועדו מלכתחילה לתקופה קצרה, והיא הוארכה מעת לעת עד לשנת 2006, שאז ש' נדרש, לטענת ההורים, לעזוב את המשק. מנגד, עמדת ש' היא כי מעולם, ועד סמוך לפני הגשת התביעות דנן, הוא לא נדרש לעזוב את המשק. כמו-כן, הוא לא נדרש עד לאותה התקופה, לשלם דמי שימוש או חשבונות מים.

12. אין חולק כי ביום 09.07.2011 חתם ש' על מכתב המופנה לועד המושב שבו ציין כי הוא מאפשר להורים לרשום את מ' כ"בן ממשיך" במושב (נספח 25 לתצהיר ש'). ברם,

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

קיימת מחלוקת באשר לפרשנות מכתב זה. כאמור, רישומו של ש' כחבר אגודה נותר בעינו.

13. ביום 31.12.2013 נחתמו תצהירי מתנה, שעניינם בהעברת כל זכויות החכירה במשק מהאב, התובע 1, לידי מ', התובע 3, במתנה וללא תמורה (נספח 16 לתצהיר עדות ראשית של האב (להלן: **תצהיר האב**), והוגשה לרמ"י בקשה להעברת הזכויות במשק על שם מ'.

14. העברת הזכויות על שם מ' לא הושלמה ברישום, וזאת, כפי שעולה מעמדת רמ"י שהוגשה לתיק ביום 26.05.2019, על רקע העובדה שחוזה החכירה לא חודש, ואי קיום דרישות רמ"י, בכללן הסדרת בנייה. האגודה עצמה סירבה לצרף חתימתה לבקשה להעברת הזכויות על שם מ', היות וש' הוא זה שרשום כחבר אגודה ולא מ', וכפי שניתן להבין מעמדתה, חתימתה מותנית בכך שחברות ש' כחבר אגודה תבוטל (ראו: מכתב מיום 24.02.2014 של עו"ד עדיני, ב"כ האגודה בשעתו, שצורף לעמדת האגודה, שהוגשה לתיק ביום 12.05.2019).

תמצית טענות הצדדים ביחס לשלוש התביעות

15. בקצירת האומר יאמר, כי עמדת התובעים היא כי רישומו של ש' כבן ממשיך באגודה נעשה על רקע תכנית הרחבה של הנחלות במושב, שעלתה על הפרק בשנת 1993, ובכוונה לסייע לש' בפתרון מגורים הולם, והיה מותנה ביציאתה לפועל של תכנית ההרחבה. ברם, תכנית ההרחבה לא יצאה לפועל, כפי שהתברר סמוך לאחר מכן, וממילא התבטלה, לשיטת התובעים, מיניה וביה הסכמתם לרשום את ש' כ"בן ממשיך" (הגם כאמור שמוסד כזה לא קיים במושב). התובעים טוענים כי ש' עצמו, בודעו ובהבינו את מצב הדברים, חתם על המכתב מיום 09.07.2011 שמוען לאגודה, ואשר בו נכתב כי ש' "מאפשר להורי XXX XXX XXX לרשום את XXX מ' ת.ז. XXX כבן ממשיך במשק XXX" (נספח 25 לתצהיר ש').

16. התובעים טוענים כי משעה שכך הם פני הדברים, הרי שיש מקום לבטל את חברותו של ש' באגודה. היות וההורים הם בעלי הזכויות במשק והם החליטו להעניק אותן במתנה לבן מ', הרי שיש להשלים עסקה זו ולהורות על רישומו של מ' כחבר באגודה, ולהורות על פינוי ש' וחיובו בדמי שימוש ובחלקו בחשבונות המים שאותם צרך עבור השנים הרלבנטיות לתביעה הכספית בגין מגוריו בבית הצפוני.

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

17. התובעים טוענים כי את הודעת ההורים למושב בשנת 1993 בדבר רישום ש' כ"בן ממשיך", יש לראות לכל היותר, כהתחייבות לתת מתנה, וכי מכל מקום, ש' לא סעד אותם ולא סייע במשק, ובנוסף התנהלותו התאפיינה בהתנהגות מחפירה לאורך השנים כלפי ההורים, ועל כן ההורים רשאים היו לחזור בהם מההתחייבות לתן מתנה לפי סעי' 5(ג) לחוק המתנה, התשכ"ח – 1968 (להלן: **חוק המתנה**) וגם לפי סעי' 5(ב) לחוק, בהעדר שינוי מצב לרעה מצד ש' בהתבסס על ההתחייבות.

18. הנתבע מצדו טוען כי מכלול הזכויות בנחלה הועבר אליו ללא כל תנאי, בשנת 1993, שעה שהמושב התבקש על ידי ההורים לרשום אותו כ"בן ממשיך" (נספח 5 לתצהיר האב); כי הוא התגורר בנחלה ככלל ברצף (למעט תקופות קצרות) וסייע בטיפול במשק ולהורים; וכי אין ההורים רשאים לחזור בהם מהמתנה. ש' מכחיש כי התנהגותו כלפי ההורים היתה מחפירה, וטוען כי מצב הדברים היה הפוך, וכי הם אלו שלא כיבדו אותו ואת בני משפחתו.

19. כמו כן, ש' מתבסס על העובדה כי עובר להודעת ההורים למושב בשנת 1993, כי יש לרשום אותו כבן ממשיך, בני המשפחה התכנסו, והגיעו להסכם פנים משפחתי בעל פה ולפיו יחולקו הזכויות בנחלה ובהרחבה בין האחים ש', מ' והאחות. ש' טוען כי בהתאם לפסיקה שמאפשרת הכרה בזכויות במישור הפנים משפחתי, גם אם הזכויות לא נרשמו ואינן מוכרות על ידי המוסדות המיישבים, יש להכיר בזכויותיו בנחלה. באשר לעובדה כי ההסכם הפנים המשפחתי היה בעל פה, ולא עוגן בהסכם בכתב, טוען ש', כי בנסיבות העניין חלה הדוקטרינה של "זעקת ההגינות" שהוכרה בפסיקה, המאפשרת להתגבר על דרישת הכתב שבסעיף 8 לחוק המקרקעין, תשכ"ט–1969 (להלן: **חוק המקרקעין**).

20. אשר למכתב האמור לאגודה ביום 09.07.2011 (נספח 25 לתצהיר ש'), ש' מאשר שהוא חתם על המכתב, ואולם לטענתו, הוא לא התכוון בכך לוותר על מעמדו כ"בן ממשיך" לטובת מ', אלא הוא אך הסכים לצרף את מ' כ"בן ממשיך" **נוסף**, בסוברו כי הדבר אפשרי, וזאת לבקשתו של מ', וכדי לסייע למ' בקבלת רווחים ממערכת סולרית במשק.

21. ש' טוען לפיכך, כי יש לדחות את התביעה ההצהרתית והתביעה לפינוי. לחלופין, והיות ולטענתו, היתה לאורך השנים הסתמכות מצדו ארוכת שנים, בהתבסס על רישומו כ"בן ממשיך", וההסכם הפנים המשפחתי, הפינוי יכול להיעשות כנגד פיצוי שיעמוד לפחות על שווי הבית שבו הוא מתגורר בנחלה.

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)
תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד
תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי
 תיק חיצוני:

22. לענין התביעה הכספית, ש' טוען כי עד סמוך לפני הגשת התביעות, לא הופנתה אליו כל דרישה לדמי שימוש, וגם לא לתשלום עבור צריכת המים בבית מגוריו, וכי יש לדחות תביעה זו.

23. ש' טוען עוד כי מי שעומד מאחורי שלוש התביעות הוא מ' שמבקש להשתלט על כל זכויות ההורים ונכסיהם עתירי השווי.

24. יצוין כי רמ"י והאגודה, שהתבקשו בהחלטתי מיום 01.04.2019 להגיש התייחסות לסוגיית הזכויות במשק, הגישו עמדה תוך ציון עובדות הידועות להם, וצרפו מסמכים רלבנטיים (ואלה אינם שנויים במחלוקת), והותירו את ההכרעה, שהיא במישור היחסים הפנים משפחתי, לבית המשפט, תוך שהודיעו כי יקבלו כל הכרעה, בכפוף לכך שיש לפעול לפי כל דין והכללים המנחים את התנהלותם.

תמצית ההכרעה בשלוש התביעות

25. אקדים אחרית לראשית ואציין כי מצאתי לקבל חלקית את התביעה ההצהרתית, וכן לקבל את תביעת הפינוי, ולקבל חלקית את התביעה הכספית.

26. תחילה אציין כי טענת ש' שמ' עומד מאחורי שלוש התביעות – נדחתה. ש' עצמו ציין בתצהירו כי שני ההורים, חרף גילם (האב כבן XXX ואילו האם כבת XXX) מתפקדים ועצמאיים, בעלי מודעות והבנה, קוראים וכותבים בעברית. ההורים היו איתנים ונחושים ביותר בעמידה על תביעותיהם בעת שהעידו לפני, ולא התרשמתי כי מ' הוא זה ה"מושך בחוטים" (הגם, כמובן, שיש לו אינטרס אישי ממוני ברור בסעדים המבוקשים). מתצהירי ההורים ועדויותיהם עלה בבירור כי זה שנים ארוכות שהיחסים בינם לש' עכורים מאוד. גם ש' לא התכחש לכך, ולא הסתיר את רגשותיו השליליים כלפי ההורים בדיונים. ההורים העידו כי זה שנים הם מבקשים לעבור לבית הצפוני שבו גר ש', היות ומדובר בבית עם מפלס אחד, שמתאים יותר לעת זקנתם ולצרכיהם כעת, וכי בקשתם מש' לפנות את הבית נענתה בשפה אלימה. עוד עלה מעדויותיהם כי הם מאוכזבים ומתוסכלים זה שנים מהתנהגותו של ש' כלפיהם, שכוללת ניתוק הקשר בין ההורים לנכדים, ילדיו של ש', תוקפנות וחוסר כבוד מצד ש'.

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

27. התמונה הברורה שקיבלתי היא שהגשת התביעות נעשתה על פי רצונם המפורש והברור של

ההורים, כאשר ברקע הדברים גם אכזבתם מש' ותחושתם כי הוא מתנכר אליהם,

ורצונם, כמובן, להשלים את העברת הזכויות במשק למ', בהתאם לתצהירי המתנה, תוך

הסדרת כלל היבטי הנושא מול רמ"י והאגודה.

28. מהימנה עלי גרסת התובעים כי ההסכם הפנים משפחתי בעל פה משנת 1993 התייחס למצב

שבו תצא תכנית ההרחבה לפועל, והיה מותנה כולו בכך. גרסה זו נתמכת בשורה של

מסמכים מזמן אמת. בסיכום הפנים משפחתי דובר על כך שהאחות תקבל את הזכויות

בהרחבה, הזכויות ב- 5 דונם במשק יועברו למ', ואילו שאר הזכויות במשק יועברו לש',

וכי על רקע זה גם מסרו ההורים את הודעתם בדבר רישומו כ"בן ממשיך". אלא

שמעשה שתכנית הרחבה לא יצאה לפועל, דבר שהוברר כבר בשנת 1993, הרי שלסיכום

המשפחתי לא היתה ואין עוד כל נפקות.

29. ממילא, ומשעה שעסקינן במתנה במקרקעין, הרי שתנאי מהותי לה הוא שהעסקה תהיה

בכתב, וזאת בהתאם לדרישת הכתב בסעי' 8 לחוק המקרקעין. היות ולפנינו הסכם בעל

פה, ועל כך אין חולק, אין תוקף לעסקה. מצאתי כי הדוקטרינה של "זעקת ההגינות",

שהוכרה בפסיקה כמאפשרת במקרים חריגים להתגבר על דרישת הכתב, ואשר בה

נתלה הנתבע, אינה חלה במקרה דנן.

30. בבחינת מעבר לצורך יאמר, כי גם בהנחה, שלפי הסיכום המשפחתי משנת 1993 הזכויות

בנחלה הועברו לש', ללא כל תנאי, וגם אם סיכום פנימי זה שלא נעשה בכתב היה עומד

בתנאי הדוקטרינה של זעקת ההגינות - וכל זאת בניגוד לקביעותי בפסק הדין - הרי

שמעשה שעסקינן במתנה במקרקעין שלא נגמרה ברישום, הרי שלכל היותר מדובר

בהתחייבות לתת מתנה, והאב היה רשאי לחזור בו ממתנה בהתאם להוראות סעי' 5(ב)

ו-5(ג) לחוק המתנה.

31. מכאן שהמסקנה היא שהאב היה ונותר בעל הזכויות היחיד בנחלה, ולש' לא הוענקה כל

זכות שיש בה כדי לגרוע או להגביל את זכויותיו של האב בנחלה, והוא רשאי היה

להעביר את הזכויות במשק למ', כפי שאכן נעשה בפועל בהתאם לתצהירי המתנה

(נספח 16 לתצהיר האב), וניתן להשלים עסקה זו ברישום, בכפוף לעמידה בנהלי רמ"י,

וכך אני מצהירה. עם זאת, אין בידי להצהיר על זכאותו של מ' להירשם כחבר באגודה

ו/או על הסרת חברותו של ש' באגודה, שכן סעד זה אינו בסמכות בית משפט זה.

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

32. משעה שהאב הוא בעל הזכויות בנחלה, וכן משעה שמצאתי כי רשות המגורים ללא תשלום שניתנה לש' על ידי ההורים היא רשות הדירה, מצאתי לקבל את תביעת הפינוי וכן מצאתי לקבל חלקית את התביעה לדמי שימוש, וכל זאת מיום 13.05.2018, עת הופנתה כלפיו דרישת פינוי ברורה בכתב, וכן מצאתי לחייב את הנתבע בתשלום חלקו בגין צריכת המים בבית הצפוני, וזאת החל ממועד הגשת התביעה ביום 02.12.2018, שאז הועלתה לראשונה הדרישה לתשלום עבור צריכת המים בבית הצפוני.

33. עד כאן, תמצית עמדות הצדדים ותמצית ההכרעה. להלן פירוט טענות הצדדים ונימוקי ההכרעה המפורטים בכל אחת מהתביעות.

התביעה ההצהרתית (תמ"ש 12550-06-19)

34. כאמור בפתח הדברים, התביעה ההצהרתית היא התביעה העיקרית והיא נוגעת לשאלת הזכויות במשק. עמדתם של התובעים היא כי האב לא העביר מעולם את הזכויות בנחלה לש', וכלל הזכויות נותרו בידיו, וכי הוא רשאי היה להתקשר בהסכם מתנה להענקת הזכויות בנחלה למ'. מנגד, טענתו המרכזית של הנתבע היא כי הוא קיבל מתנה במקרקעין, שעניינה במכלול הזכויות בנחלה, במסגרת הסכם פנימי שנערך בשנת 1993 במשפחה, ואשר קיבל ביטוי חיצוני, לטענתו, גם באמצעות הודעת ההורים לוועד המושב, במכתב מאותה השנה בדבר מינויו כ"בן ממשיך" במשק, וכי מדובר בהסכם תקף ומחייב, חרף אי התקיימות דרישת הכתב, משחלה, לטענתו, "זעקת ההגינות".

המסגרת המשפטית

35. כפי שכבר הודגש, במושב XXX לא קיים המוסד של "בן ממשיך", והשימוש שנעשה על ידי הצדדים במונח זה, מקורו בהודעת ההורים משנת 1993 כי ש' מונה כ"בן ממשיך" (נספח 5 לתצהיר האב). מכאן, שאין מקום להחיל את דיני הבן הממשיך, כפי שהתגבשו בפסיקה, אלא חלים דיני החוזים, דיני המתנה ודיני הקנין הכלליים.

36. חרף זאת, אתייחס בקצרה למשמעות של המונח "בן ממשיך", במקום שמוסד זה קיים.

על מוסד "הבן הממשיך"

37. המונח "בן ממשיך" הוא יציר תקנות האגודות השיתופיות. וכך הוגדר בתקנה 1(א): "בן אחד בלבד או בן מאומץ אחד או נכד אחד של בעל משק, לרבות בן זוגו, המחזיק בעצמו או מכח התחייבות בלתי חוזרת בכתב של הוריו או מכח ירושה, במשק חקלאי, כבעל,

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

כחוכר, כחוכר משנה, או כבר רשות לתקופה בלתי קצובה או לשנה לפחות של מוסד מיישב והאגודה או של האגודה כאשר אין מוסד מיישב; לעניין זה, "הורים" – לרבות אחד מהם במקרה שהשני חדל להיות בעל זכויות במשק החקלאי או שנפטר".

יוער, כי זוהי ההגדרה היחידה של המונח בשדה החקיקה.

38. המבנה המשפטי המקובל במושב המאוגד כאגודה שיתופית שבו קיים המוסד "בן ממשיך" הוא שהאגודה מעניקה לחבריה זכות שימוש בקרקע המכונה נחלה או משק, ומעמד החבר בנחלה/במשק הוא של בר רשות. זכויות בר הרשות יונקות חיותן מהסכם המשבצת אשר על פיו ומכוחו שוכרת במקרים רבים הסוכנות היהודית לישראל (להלן: **הסוכנות היהודית**) את משבצת הקרקע של המושב מבעליה, רשות מקרקעי ישראל, ומעמידה אותה לרשות האגודה השיתופית, אשר מעניקה לחבריה את זכות השימוש בה כשהיא מחולקת לנחלות. זכות בר הרשות עבירה בכפוף להסכמות הצדדים בהסכם הרשיון.

39. בית המשפט העליון התייחס לאופייה של זכות בר הרשות בע"א 1662/99 **חיים נגד חיים** פ"ד נו(6) 295: "ההלכה הפסוקה הגדירה זכות זו כזכות אישית שאינה קניינית, אשר אופייה וגדרה נקבעים בהתאם להסכמת הצדדים בהסכם הרישיון... אף שרשות השימוש היא זכות אישית, היא עבירה בכפוף לתנאי ההסכמה בין מעניק הזכות למקבל זכות השימוש. יוצא מכך, כי בר-רשות ראוי לעשות דיספוזיציה בזכותו – הכל בכפוף להסכמת הצדדים בעת יצירת הרישיון..." (ראו עמ' 314 לפסק הדין וכן: ע"א 103/89 **אזולאי נגד אזולאי**, פ"ד מה (1) 477, 481). מכאן, ש' אופייה של הזכות, אשר אינה זכות קניינית, ומוגדרת כזכות אישית, היא ניתנת עקרונית להעברה, הכל בהתאם להוראות הסכם המשבצת מכוחו נוצרה ובמסגרתו עוגנו זכויות וחובות הצדדים לו.

40. ודוק, העברתה של זכות זו על ידי חבר האגודה לאחר בחייו כפופה להסכמת בעלת הקרקע, רשות מקרקעי ישראל וליתר ההוראות שבהסכם המשבצת, ובהתאם לתנאיו, ברגיל, חבר האגודה השיתופית ראוי אמנם להעביר זכויותיו במשק החקלאי עוד בחייו, ובלבד שנתקבלה הסכמה לכך מראש ובכתב מאת רמ"י ובתנאי נוסף שנתקבלה גם הסכמת הסוכנות היהודית לאחר שנמסרה לה בכתב עמדת האגודה בעניין. משמעות הדבר היא, אפוא, כי העברת זכויות במשק חקלאי בדרך הקבועה בהסכם המשבצת היא העברה על תנאי, המותנית בקבלת הסכמה מראש של רמ"י ושל הסוכנות היהודית.

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)
תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד
תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי
 תיק חיצוני:

41. המונח "בן ממשיך" מעורר לא מעט קשיים בשעה שבתי המשפט נדרשים לצקת לתוכו את עובדות המקרה אשר בא לפניהם ולהכריע במחלוקות המתעוררות סביבו. יפים בעניין זה דבריו של כב' השופט י. אנגלרד בע"א 1108/98 **מדעי נגד מדעי**, פ"ד נד(4) 385 שבהם בחר לפתוח את פסק דינו: "שוב נקרא בית משפט זה לדון ולהכריע במוסד של 'בן ממשיך' במשק, שטיבו המשפטי כעין כוי, שהוא, כידוע, בריה בפני עצמה שלא הכריעו בה חכמים אם מין בהמה היא אם מין חיה היא (חולין, פ, א [א]). הוא המצב לגבי זכויותיו של 'בן ממשיך', שלא נתבררה מהותן המשפטית, אם קניין, אם חיוב, אם יצור כלאיים".

42. מינוי בן ממשיך הוא בבחינת מקרה פרטי של הענקת זכויות במשק חקלאי, שבמסגרתה הן מוענקות ללא תמורה בחייו של המעניק, ואולם מימוש אותה הענקה (דהיינו: רישום הזכויות במשק על שם מקבלן) נדחה למועד שלאחר פטירת בר הרשות. אכן, ההלכה היא כי כאשר המינוי כ"בן ממשיך" מקבל את אישורם של כלל הגורמים הנדרשים, מושלמת המתנה וההורים אינם יכולים לחזור בהם ממתנה זו (בע"מ 8292/08 **פלוני נ' פלוני**, פסקה 5 (פורסם בנבו) (16.2.09)). באופן דומה, נקבע גם בפרשת **מדעי**, בעמ' 693 כי: "מבחינתו של נותן המתנה הסתיימה הקניית הנכס עם מתן האישור העקרוני מאדם שלישי, כך שאין עוד רשות לנותן המתנה לחזור בו מן המתנה". על כן, משחותמים הורים על האישורים הנדרשים למתן האישור של הגורמים המיישבים לאחר, וניתן האישור הרשמי - יש לראות את מינוי הבן הממשיך כמתנה שהושלמה, ולא ניתן עוד לבטלה.

43. עם זאת, בפסיקה נקבע כי ניתן יהיה לבטל את המתנה, הגם שזו הושלמה באישור כלל הגורמים הנדרשים, במקרים חריגים בהם הוכחה התנהגות מחפירה כלפי ההורים, וזאת מתוך נקודת מוצא, כי מינוי הבן הממשיך כולל בתוכו תנאי מכללא לפיו הבן הממשיך יוסיף לטפל בהוריו (תמ"ש (טב') 17271-09-09 **ל.ד. נ' ש.ד.**, עמ' 31 (פורסם בנבו) (22.5.11)), וכן כאשר מקבל המעמד של בן ממשיך, אינו דואג למשק ולצרכי ההורה המבוגר. ההנחה מאחורי חריג זה היא כי: "בליבתו של הסכם בן ממשיך ניצבת מחויבותו של הבן הממשיך לדאוג למשק ולצרכי ההורה המבוגר, להתגורר בסמוך לו, לעבד את המשק ולדאוג לכל מחסורו של ההורה. אין מדובר ביצירה שיפוטית של תנאי מכללא מנסיבה חיצונית כזו או אחרת, אלא ממהות מוסד הבן הממשיך" (בע"מ 3996/12 **פלוני נ' פלונית**, בפסקה 8 (פורסם בנבו) (15.11.12)).

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

44. הנה כי כן, הגם שמימוש הזכות של "בן ממשיך" מתגבש רק במועד פטירת בר הרשות, הרי שמועד הולדתן של הזכויות והחובות הנובעות ממינוי הבן הממשיך הוא מועד מינויו על ידי בר הרשות בחתימתו על מסמכי המינוי כנדרש ואישור המינוי בידי המוסדות המיישבים. חרף זאת, בידי נותן המתנה לבטלה עקב התנהגות מחפירה של המקבל, ואי דאגה להורה המבוגר ולמשק.

45. כאמור, בענייננו, ומשעה שהמוסד של בן ממשיך לא קיים במושב XXX, חרף השימוש במונח זה השזור בתיק, הרי שאין להדרש לדיני הבן הממשיך, כפי שהתגבשו בפסיקה, ודאי לא במישרין, ויש להחיל את דיני החוזים, דיני המתנה והקנין הכלליים.

מתנה במקרקעין ודרישת הכתב

46. בתיק דנן עסקין בסוגיית מתנה במקרקעין.

47. סעיף 1 לחוק המתנה קובע כי מתנה היא הקניית נכס שלא בתמורה וכי דבר המתנה יכול שיהיה גם מקרקעין.

48. סעיף 8 לחוק המקרקעין קובע כי התחייבות במקרקעין טעונה מסמך בכתב, וסעיף 5(א) לחוק המתנה קובע כי התחייבות לתת מתנה בעתיד טעונה מסמך בכתב.

49. מכאן כי הסכם מתנה במקרקעין טעון מסמך בכתב מכוח **דרישת הכתב המהותית** הן בחוק המתנה והן בחוק המקרקעין (ראו לענין זה: ע"א 11/75 **ועד הישיבות א"י נגד מיכאלי**, פ"ד ל (1) 639 (1975) (להלן: **ענין ועד הישיבות**); ע"מ (חי') 358/06 **ס.י. נ' ס.א.** (25.9.06) (להלן: **ענין ס.י.**); ראבילו, **פירוש לחוקי החוזים, חוק המתנה**, מהדורה שניה, עמ' 401-403 (להלן: **ראבילו**)).

50. בנוסף, בהתאם להלכה הפסוקה, על מנת שמסמך יקיים את דרישת הכתב שבסעיף 8 לחוק המקרקעין, נדרש כי הפרטים המהותיים של העסקה יכללו בתוך המסמך. כן נדרש כי המסמך יעיד באופן ברור על קיומה של עסקה ועל גמירות דעת להתקשר בקשר משפטי מחייב (ע"א 649/73 **קפולסקי נגד גני גולן**, פ"ד כ"ח (2) 791 (1974); ע"א 774/75 **עובדיה נ' אדרבי**, פ"ד (3) 533; ע"א 269/77 **צ'צ'ק חברה לבנין בע"מ נ' יורשי המנוח אברהם כץ**, פ"ד לב(2) 203).

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

51. כשנערך הסכם פורמלי להעברת זכויות במקרקעין, פשיטא כי מתקיימת דרישת הכתב שבסעיף 8 לחוק המקרקעין (וממילא מתמלאת דרישת הכתב שבסעיף 5(א) לחוק המתנה הנדרשת להתחייבות ליתן מתנה במקרקעין. כב' השופט י' עמית דן בענין ס.י דן בשאלה מה הדין, בהעדר הסכם פורמלי, ושעה שקיימים מסמכים אחרים שמהם, כך נטען, ניתן ללמוד על עסקת המקרקעין (בתמורה או ללא תמורה) וקבע בפסקה 15 לפסק הדין כדלקמן:

"קיימת פסיקה עניפה לעניין הפרטים שיש להעלות על הכתב לצורך דרישת הכתב שבסעיף 8 לחוק המקרקעין.

ניתן לזהות בפסיקה גישה מחמירה, שראשיתה בע"א 726/71 גרוסמן נ' בידרמן פ"ד כו(2) 781 (1972) ולאחריה ע"א 649/73 קפולסקי נ' גני גולן, פ"ד כח(2) 791 (1974), שם מנה השופט עציוני מספר תנאים מהותיים שיש להעלות על הכתב כגון: "שמות הצדדים, מהות הנכס, מהות העסקה, המחיר, זמני התשלום, הוצאות ומסים, אם אין הוראה אחרת עליהם בחוק..." (הדגשה שלי – י.ע.).

מנגד, אנו מוצאים מגמה מצמצמת שהגיעה לשיאה בע"א 235/75 קאדרי נ' מסדר האחיות צ'רלס הקדוש, פ"ד ל(1) 800 (1970). באותו מקרה, הכיר בית המשפט בקבלה דלת פרטים, שכללה רק מקצת מהיסודות המהותיים שנקבעו בהלכת קפולסקי לעיל, וזאת על ידי השלמת פרטים חסרים באמצעות פניה להוראות החוק והנוהג. וראה, בדומה, הקבלה שנדונה ברע"א 10/87 ג'דיר נ' שופאניה, פ"ד מא(2) 553 (1987).

באמצעות הוראות השלמה שונות ריככה אפוא הפסיקה את דרישת הכתב המהותית, ובשורה ארוכה של פסקי דין, השלים בית המשפט חוסרים בדרישת הכתב לגבי הוצאות ומסים, מועד מסירה ומועדי תשלום – נילי כהן "צורת החוזה" הפרקליט לח 383, 424 ((התשמ"ט).

ומהם הפרטים הנדרשים לצורך עסקת מתנה? בהתחייבות ליתן מתנה, די בכך ש"המסמך מזהה בצורה ראויה את הצדדים להסכם, את הנכס נשוא החוזה ואת מהות העסקה המתבצעת - הענקת בעלות במקרקעין בדרך מתנה – ע"א 588/81 צ'זיק נ' הורביץ, פ"ד מ(1) 321, 323 (1986) (ההדגשה במקור – מ.ב.)."

52. בשעה שמדובר במסמך שאינו כולל רכיב של "מהות העסקה", כב' השופט עמית בענין ס.י. (סעיף 16-17) קובע כדלקמן:

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)
תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד
תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי
תיק חיצוני:

"עקרונית, הפסיקה הייתה נכונה להשלים גם את הפרט החסר של מהות העסקה. בע"א 664/81 הווארד נ' ארז, פ"ד לח (3) 301 (1984), לא נזכר במסמך אותו ערכו הצדדים, אם בעסקת מכר עסקי או בעסקה של חכירה לדורות או בעסקה אחרת. השופט ש. לוי, בדעת מיעוט, גרס כי אין להשלים את המסמך. ואילו השופט ברק (כתוארו אז) גרס כי ניתן להתגבר על הפרט החסר במסמך, וניתן להיוודע על מהות העסקה תוך הזדקקות לראיות חיצוניות למסמך. עם זאת, ולהבדיל מהמקרה שבפנינו, הצדדים שם כינו עצמם כ"קונה ו"מוכר" כך שספק עד כמה ניתן לראות בהיעדר ציון מהות הזכות המועברת, כחוסר ממשי. ואכן, השופט גולדברג גרס כי אין צורך כלל להיזקק לפרשנות חיצונית באשר המסמך מדבר בעד עצמו. בדומה, גם ברע"א 10/87 ג'דיר נ' שופאניה, פ"ד מא(2) 553 (1987) שהזכרנו לעיל, המסמך היה קבלה בלבד, ובית המשפט השלים את היסוד של מהות העסקה, בכך שהסיק מהמילה "תמורה" שנוכרה בקבלה, כי מדובר בעסקת מכר.

בפסיקה אנו מוצאים נכונות לקבל ראיות חיצוניות בכתב, כדי להשלים פרטים חיוניים, על דרך של אינקורפורציה עם מסמכים אחרים הקשורים למסמך שיש להשלימו – ראה, לדוגמה, ע"א 335/78 שאלתיאל נ' שני, פ"ד לו (2), 151 160-161 (1981) (שם הושלם המחיר על פי שטר חוב); ע"א 251/86 רוטנמנש נ' ויניגר פ"ד מא (3) 827 (1987) (שם נלמד המחיר מקבלה); ע"א 504/83 זיתון נ' זעורה, פ"ד מא (2) 154 (שם צוין המחיר ביפוי הכח והעסקה כבר בוצעה); ע"א 475/87 אהרונוב נ' אהרונוב פ"ד מג (3) 165 (1989) (שם נאמר במסמך השני כי הבעל מילא אחר התחייבויותיו על פי המסמך הראשון)".

53. דרישת הכתב היא אפוא יסוד ראשון הנדרש להוכחת עסקת מתנה במקרקעין, ובנוסף, יש להוכיח כוונה של נותן המתנה להקנות את המקרקעין במתנה למקבל המתנה (ראו: ענין ס.י. פסקה 19; ת.א. (חי') 4418-11-12 בלנקשטיין נ' מידן, פסקאות 21-22 (12.5.2014)).

54. על רקע הכללים המשפטיים, כמתואר לעיל, יש להדרש למחלוקות בין הצדדים בתיק דנן.

המחלוקות המרכזיות

55. המחלוקות העיקריות בתביעה הצהרתית כרוכות בשאלות מעורבות של עובדה ושל משפט, והן אלו:

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)
תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד
תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי
תיק חיצוני:

א. מה היה תוכן ההסכם הפנים משפחתי בשנת 1993, שהיה בעל פה, עובר למסירת הודעת ההורים לאגודה כי ש' הוא הבן הממשיך במשקם, והאם הועברו במסגרתו זכויות האב בנחלה לש' בשנת 1993, כנטען על ידו? בהקשר זה עולה גם השאלה מה משמעות בקשת ההורים לרישום ש' כ"בן ממשיך" באגודה לעניין זה באותה השנה (שעה שכאמור מוסד הבן הממשיך לא קיים באגודה), והאם קיימת נפקות משפטית לכך לעניין הזכויות בנחלה.

ב. ככל שהועברו זכויות כאמור לש', האם רשאי היה האב לחזור בו מההענקה.

ג. למי הסמכות לרשום את מ' כ"בן ממשיך" ו/או לבטל את הרישום של ש' כ"בן ממשיך".

56. אדון בשאלות לפי סדרן.

א. ההסכם הפנים משפחתי בשנת 1993 ומשמעות רישום ש' כ"בן ממשיך" באגודה

57. הנתבע טוען כי הודעת ההורים לאגודה בשנת 1993 כי הוא הבן הממשיך במשקם נמסרה על רקע הסכם פנים משפחתי בעל פה באותה השנה שבמסגרתו סוכם כי הזכויות בנחלה יועברו לש'. ש' מפנה לכך שבהודעה לאגודה (נספח 5 לתצהיר האב) ציינו ההורים כי ש' יהיה בן ממשיך "במשקנו" ללא תנאים או הבהרות אחרות, וטוען כי הודעה זו תומכת בגרסתו בדבר קיום הסכם פנים משפחתי כמתואר על ידו. כמו כן, לטענתו, ההכרה בו כ"בן ממשיך" - אף שמוסד זה אינו מוכר במושג - נועדה להקנות לו את מלוא הזכויות, כנהוג עם בנים ממשיכים, ולהעניק לו מעמד מעבר לחבר אגודה רגיל (ראו: תצהיר ש' וסיכומיו). ש' טוען כי האב עצמו, במסגרת דברים שמסר ביום 01.04.2019 בדיון קד"ם במענה לשאלות בית המשפט וגם בחקירתו הנגדית בדיון מיום 25.07.2019, אישר במפורש כי מלוא הזכויות במשק הועברו לש'. לטענת ש', הגם שלא נערך הסכם בכתב של ההסכמות המשפחתיות, הרי שמכוח עקרון תום הלב ו"זעקת ההגינות", יש להכיר בהסכם ולתן לו תוקף משפטי.

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

58. התובעים מאשרים כי בשנת 1993 התכנסו בני המשפחה. לטענתם, על רקע תכנית הרחבה של המושב שהיתה אותה שעה על הפרק, סוכם באותה פגישה, כי הזכויות בהרחבה יועברו לאחות; הזכויות ב- 5 דונם במשק יועברו למ'; ואילו שאר הזכויות במשק יועברו לשי', שהיה באותה עת צעיר מאוד (חייל, לטענתם, כאשר שי' מכחיש זאת וטוען כי היה בן 23), והביע דעתו במפורש כי אין בכוונתו לטפל במשק אלא בכוונתו למכור את חלקו. ברם, לטענתם, ההסכם המשפחתי היה מותנה כולו בהוצאתה לפועל של תכנית ההרחבה, ומשעה שזו לא יצאה לפועל, אין כל נפקות להסכם פנים משפחתי זה (ראו: עדות האב בפרוטוקול הדיון מיום 25.7.2019 בעמ' 10-11 ועדות האם בפרוטוקול הדיון מיום 02.02.2021 בעמ' 48, 54-58, ובפרט עמ' 58 למעלה, ו-75 בש' 18-20). לטענת התובעים, בקשת ההורים משנת 1993 לרשום את שי' כבן ממשיך הוגשה על הרקע האמור, ולפי דרישת ועד האגודה, אך רישום שי' כבן ממשיך הוגשה על שי' מעולם לא התקבל כחבר בהתאם לתנאים תקנון האגודה. בנוסף, התובעים מפנים לכך שבשנת 2011 הסכים שי' במסגרת מכתב שנחתם על ידו ומופנה לאגודה, לרישום מי' כבן ממשיך בנחלה (נספח 25 לתצהיר שי'), דבר שאינו מתיישב עם גרסתו בדבר העברת הזכויות בנחלה בהתאם להסכם הפנימי.

דיון והכרעה

59. משעה שההסכם הפנים משפחתי משנת 1993 לא נערך בכתב אלא מדובר בסיכום בעל פה, הרי שהלמידה על תכנו יכולה להיעשות על יסוד העדויות בתיק, המסמכים שהוגשו, ומכלול נסיבות העניין.

60. ודוק, הסכם מתנה הוא הסכם חד-צדדי. ככזה, ישנו משקל רב לשאלת גמירות הדעת של נותן המתנה. דרוש "חופש מצפון והחלטה מלאים ושלמים יותר מאלו הדרושים בחוזים דו צדדים" (ראבילו, בעמ' 37-38).

61. המבחן לגמירות דעת הוא מבחן חיצוני-אובייקטיבי ולא מבחן פנימי או הלך רוח סמוי (ראו: ע"א 539/86 קליר נ' אלעד, פ"ד מג (1) 602, 611). בע"א 1932/90 פרץ בוני הנגב – אחים פרץ בע"מ נ' יששכר (יצחק) בוחבוט, פ"ד מז(1) 357, 368 הובא המבחן האובייקטיבי לגמירות דעת:

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

1 "...אומרת לעניין זה פרופ' ג' שלו בספרה דיני חוזים (דין, תש"ן) 91-93
2 "גמירת דעת היא רצון מגובש, כוונה רצינית להתקשר בחוזה והחלטיות.
3 בניגוד לכוונה ליצור יחסים משפטיים שהיא מופשטת וכללית, גמירת
4 הדעת היא מוגדרת וצריכה להיות מכוונת להתקשרות מסוימת עם צד
5 מסוים... מבחן גמירת הדעת הוא מבחן חיצוני של ההצהרה ולא מבחן
6 פנימי של הכוונה. החוק אינו מסתפק בגמירת דעת בעלמא, אלא תובע
7 השתקפות חיצונית שלה... אלו הם שני הצדדים לאותה דרישה: הצד
8 הסובייקטיבי של ההחלטה גופה והצד האובייקטיבי של הבעת ההחלטה...
9 מבחן גמירת הדעת הוא אפוא מבחן אובייקטיבי. משמעותו המעשית של
10 המבחן האובייקטיבי היא, כי גמירת דעתם של הצדדים לחוזה נלמדת על
11 פי אמות המידה של האדם הסביר. בדיקת נסיבות העניין, התנהגות
12 הצדדים, דברים שאמרו לפני כריתת החוזה ולאחריה ותוכן החוזה עצמו,
13 הם הנתונים שעל פיהם יקבע האדם הסביר את קיומה או היעדרה של
14 גמירת דעת... אמנם ניתן לכאורה לומר, שהמבחן האובייקטיבי מתקיים
15 בנסיבות העניין שלפנינו, שהרי חתימתו של האב מתנוססת על גבי החוזה.
16 ואולם, קביעה זו מתעלמת ממהותו של המבחן האובייקטיבי. כפי שנאמר
17 בספרה הנ"ל של פרופ' שלו, המבחן האובייקטיבי הוא מבחן נסיבות
18 העניין, התנהגות הצדדים ודבריהם לפני כריתת החוזה ולאחר מכן. על פי
19 המערכת העובדתית שנפרשה לפנינו, מתקשר סביר לא היה מזהה
20 בהתנהגות המשיב גמירת דעת אובייקטיבית. לפיכך לא מתקיים גם
21 המבחן האובייקטיבי לגמירת הדעת, ולא עולה כלל שאלת היחס שבין
22 מבחן זה למבחן הסובייקטיבי. ונדגיש: 'קנה המידה האובייקטיבי אינו
23 של אדם חיצוני, זר להתקשרות, אלא של המתקשרים עצמם, שאת
24 מעשיהם, דבריהם, התנהגותם, יש להעביר במשקפת הסבירות, ולשאול
25 אם מתקשר סביר במעמדם היה מסיק ממה שהתרחש ביניהם, כי הם אכן
26 גמרו בדעתם לכרות חוזה' (פרדימן וכהן חוזים (אבירם) כךך א, תשנ"א
27 (157)".

28
29 62. באשר לתוכן ההסכם הפנימי שנערך בשנת 1993, מקובלת עלי גרסת התובעים, כי דובר
30 בהסכם על תנאי, והתנאי הוא שתכנית ההרחבה למושב תצא לפועל, תנאי שלא
31 התקיים, וכי לא היתה הסכמה בשום אופן לכך כי לש' יוענקו זכויות האב בנחלה, יהא
32 גורל תכנית ההרחבה, אשר יהא. זאת, הן היות ועדויות התובעים בעניין זה מהימנות
33 עלי ואני מעדיפה אותן על פני גרסת הנתבע, והן משום שגרסת התובעים נתמכת

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

במסמכים רלבנטיים מאותה עת ומסמכים נוספים שנכתבו במרוצת השנים, זמן רב לפני הגשת התביעות, והן גם מסתברות יותר בהתחשב בנסיבות העניין.

63. מהחומר שמקורו במסמכים מזמן אמת המצויים באגודה, ואשר צורפו לתצהירי הצדדים, עולה כי כפי שטוענים התובעים, בשנת 1993 היתה על הפרק תכנית להרחבה של המושב ולתוספת של נחלות חקלאיות וכי תכנית זו לא יצאה לפועל. הדבר עולה גם מפרוטוקול אסיפה כללית של המושב מיום 10.03.1993, שבה השתתפה האם, ואשר מתייחס לתכנית ההרחבה, ומפרוטוקול ישיבת הנהלה של המושב מיום 15.03.1993, שממנו עולה כי לא אושרה תכנית הוספת נחלות חקלאיות (ראו: תצהירה המשלים של האם שהוגש לתיק ביום 31.12.2019, נספחים 3-4; התוספות בכתב יד ע"ג נספח 4 הן במקור). גם ש' לא חלק על עובדות אלו.

64. כאמור, אני נותנת אמון בגרסת התובעים כי ההסכם הפנים משפחתי (בעל פה) משנת 1993 התייחס למצב שבו תצא תכנית ההרחבה לפועל, והותנה בהוצאתה לפועל. באותו השלב היחסים בתוך המשפחה היו תקינים והיחסים בין מ' לש' וההורים רצו להבטיח כי כל אחד משלושת ילדיהם יקבל חלק בזכויות. לאותה עת, כפי שהעידה האם, היחסים בין מ' לש' "היו יוצאים מן הכלל... כל אחד עזר לשני, שזה תפארת" (ר' פרוטוקול הדיון מיום 02.02.2021, בעמ' 74, בש' 3-4).

65. אעיר כי עולה שאלה באשר לשימוות "תכנית החלוקה" נושא הסיכום הפנימי, אם וכאשר תאושר ההרחבה, ולא ברור כיצד סברו בני המשפחה כי ניתן יהיה לפצל את הזכויות במשק בין האחים (ראו שאלות בית המשפט לאם ותשובותיה בפרוטוקול הדיון מיום 02.02.2021 בעמ' 73 – 76). אלא שגם ש' בעצמו אישר בחקירתו הנגדית כי ברקע הפגישה המשפחתית בשנת 1993 היתה תכנית ההרחבה של המושב, וכי באותו סיכום פנים משפחתי דובר על כך שהאחות תקבל את הזכויות בהרחבה, הזכויות ב-5 דונם במשק יועברו למ', ואילו שאר הזכויות במשק יועברו לש', וכי על רקע זה גם מסרו ההורים את הודעתם בדבר רישומו כ"בן ממשיד" (ראו: פרוטוקול הדיון מיום 02.02.2021 בעמ' 103, בש' 10-27). מכאן שעניין זה אינו שנוי במחלוקת, חרף השאלה באשר להתכונות.

66. טענתו של ש' כי ההסכם לא הותנה בהוצאת תכנית ההרחבה לפועל נדחית כבלתי משקפת את אומד דעתו של האב, מעניק המתנה, ואינה מסתברת מתוכה היא, ולו מהטעם, שמשעה שתוכן ההסכם עוסק גם בהעברת זכויות בהרחבה לאחות, גם אליבא דבריו של

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

ש' בחקירתו הנגדית (שם), הרי שברור כי ההסכם מתייחס למצב שבו תכנית ההרחבה תצא לפועל.

67. אין ממש גם בטענת ש' כאילו האב בעצמו אישר במסגרת דברים שמסר ביום 01.04.2019 בדיון קד"ם במענה לשאלות בית המשפט, וגם בחקירתו הנגדית בדיון מיום 25.07.2019, כי מלוא הזכויות במשק הועברו לש', ללא תנאי. עיון בפרוטוקולים מעלה כי האב עמד על כך שהסיכום הפנימי הותנה בכך שתכנית ההרחבה תצא לפועל, אף כי אישר שלא כלל בהודעה לועד האגודה בשנת 1993 בדבר מינוי ש' כ"בן ממשיך" כל תנאי (ובלשונו: "אני לא עושה שום תנאים עם הבן שלי או עם הבת שלי. אין פה שום עניין של תנאים. אמרתי לך זה נעשה לצורך ההכרח, המצב שנוצר" (עמ' 10 לפרוטוקול מיום 25.07.2019 בש' 2-3, כאשר לפני דברים אלה וגם לאחריהם הוא חזר ועמדה על גרסתו כי הסיכום הפנימי משנת 1993 היה מותנה בהוצאת תכנית ההרחבה לתוקף (ראו למשל עמ' 10 לאותו פרוטוקול בסמוך לאחר הציטוט האמור)).

68. אשר להודעת ההורים משנת 1993 לאגודה בדבר מינוי ש' כ"בן ממשיך" (נספח 5 לתצהיר האב), הרי שכפי שצוין, באגודה לא קיים מוסד "הבן הממשיך", ומקובלת עלי גרסת ההורים, כי הדבר נעשה בשל דרישת המושב שהופנתה לאם, על רקע תכנית ההרחבה (ראו: עדות האב בפרוטוקול הדיון מיום 25.07.2019 בעמ' 9 בש' 22-23, ועדות האם בפרוטוקול הדיון מיום 02.02.2021 בעמ' 56, בש' 33-34). זאת, אף כי לא ברור מה היתה הכוונה, בנסיבות האגודה דנן, במינוי "בן ממשיך", דהיינו, מה המשמעות לעניין הזכויות במשק. מעמדת האגודה עולה לכאורה כי הנפקות של הודעת ההורים היתה ברישום ש' כחבר אגודה.

69. הנתבע נתלה בלשון הודעת ההורים משנת 1993, שבה נרשם כי ש' בן ממשיך "במשקנו", בלא שצוינה הבהרה לגבי חלק כזה או אחר של המשק וכן לא צוין כי הדבר נעשה על רקע תכנית ההרחבה וכתנאי לה. ובלשון המכתב:

"הרינו להודיעכם בזאת כי בנינו ש' XXX הוכר בן ממשיך במשקנו" (נספח 1 לתצהיר ש').

70. ואולם, בנסיבות העניין, אין מקום להעמיס משמעות יתר על הודעה זו, שכוללת, כפי שראינו, מילים ספורות בכתב יד, שעה שהיחסים בתוך המשפחה היו תקינים, לכל

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

הדעות, ושרר אמון ביניהם, ומכל שכן שאין לראות בכך ראייה ניצחת לכך שההסכם הפנים משפחתי היה כי כלל הזכויות במשק יועברו לשי, וללא כל סייג.

71. בתיק קיימים מסמכים לא מועטים מהשנים 2006 ואילך, התומכים בגרסת התובעים.

72. מסמך אחד הוא פנייתם ביום 16.01.2006 (באמצעות ב"כ דאז), שנכתב כ-12 שנים לפני

הגשת התביעות, לוועד האגודה במטרה להסיר את שמו של שי' כבן ממשיך ולבטל את

חברותו באגודה (נספח 7 לתצהיר האב). צוין במכתב, בין היתר, כי ההודעה משנת 1993

היתה על רקע הסכם פנים משפחתי שהתייחס לחלוקת הזכויות בין האחים במקרה של

יציאתה לפועל של תכנית ההרחבה, וכי המכתב משנת 1993 בענין מינוי שי' כבן ממשיך

נעשה לבקשת האגודה, שביקשה לומר מי מועמד לנחלה החדשה ומי מועמד לבן ממשיך

(ללא חפיפה ביניהם) וכי התובעים הודיעו כי מי מועמד לנחלה החדשה ואילו שי' ימונה

כ"בן ממשיך". צוין במכתב כי משתכנת ההרחבה לא יצאה לפועל, ולא הוקצו לשי'

זכויות, יש להסיר את הרישום. צוין גם שאין לשי' חלק בענייני המשק, הוא אינו

חקלאי, אינו מעבד את הקרקע ואינו עובד בשום חלק של המשק (סעי' 10). במכתב צוין

עוד כי לאותה עת לא קיים מבחינת ההורים כל "בן ממשיך" לנחלתם (סעי' 12).

אמנם, במכתב זה צוין כי מי' היה מועמד לנחלה החדשה ואילו שי' ימונה כ"בן ממשיך",

והדברים מעט שונים מהחלוקה שתוכננה שעליה העידו ההורים, ואולם הבדלים אלה

אין בהם כדי לפגום במהימנות הגרסה הבסיסית שלהם כי ההסכם המשפחתי היה

מותנה בהוצאתה לפועל של תכנית ההרחבה.

73. מסמך נוסף ברוח האמור נכתב על ידי ההורים בעצמם ביום 27.03.2006 והופנה למר שרגא

פולק, רכז פיקוח בכיר מטעם רשם האגודות השיתופיות (נספח 6 לתצהיר האב).

74. גרסה דומה בדבר כפירת ההורים בהיות שי' "בן ממשיך" וחבר אגודה ובקשה לבטל רישומו

כ"בן ממשיך", נכללה גם בפניה של ההורים למושב האגודה מדצמבר 2006 (נספח 8

לתצהיר האב).

75. מסמך מרכזי נוסף, הטופח על פני גרסת שי' באשר לתוכן ההסכם המשפחתי, הוא המכתב

מיום 09.07.2011 אשר מופנה לאגודה (נספח 25 לתצהיר שי'). במכתב זה, שנכתב בכתב

ידו של מי', אך חתום על ידי שי', כפי שהוא עצמו אישר בתצהירו ובחקירתו הנגדית בבית

המשפט (פרי' הדיון מיום 02.02.21 בעמ' 116-117), נכתב כדלקמן:

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)
תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד
תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי
תיק חיצוני:

כך "אני ש' XXX ת.ז. מאפשר להוריי XXX XXX XXX לרשום את
XXX מ' ת.ז. כבן ממשיך במשק מס' 7 במושב XXX".

76. ודוק, מכתב זה נשלח כ-6 שנים לאחר שהחלו ההורים בפעילותם בניסיון להביא לביטול
ההכרה בש' במסגרת שורה של פניות, כמתואר להלן, ובנסיבות שבהן ש' אישר
בחקירתו הנגדית כי הוא היה ער להן בזמן אמת, ובוודאי ידע על כך בשנת 2011, עובר
לחתימת המכתב האמור על ידו (ראו עדות ש' בפרוטוקול הדיון מיום 02.02.2021, בעמ'
113, בש' 20-10 ובעמ' 123 מש' 34-35 למטה ועד עמ' 124 בש' 1-4).

כך, ביום 16.01.2006 פנו כאמור התובעים לוועד האגודה להסיר את שמו של ש'
כבן ממשיך וציינו כי ההודעה משנת 1993 היתה על רקע הסכם פנים משפחתי
שהתייחס לחלוקת הזכויות בין האחים במקרה של יציאתה לפועל של תכנית ההרחבה,
וכי משזו לא יצאה לפועל, יש להסיר את הרישום (נספח 7 לתצהיר האב).

ביום 27.03.2006 פנו ההורים כאמור אל גורם אצל רשם האגודות השיתופיות בבקשה
לביטול רישומו של הנתבע כבן ממשיך וכחבר אגודה (פניה שנדחתה במכתב הרשם
מיום 02.04.2006, מהטעם שש' התקבל כבן ממשיך 16 שנים קודם לפניה ונכלל
ברשימת חברי האגודה, בחר והשתתף כחבר באספות הכלליות ונהגו בו כחבר, אך
הרשם הותיר להנהלת המושב את האפשרות להביא לפני האסיפה הכללית בקשה
להוצאת חבר אם קיימת עילה להוצאתו על פי התקנון (נספח 9 לתצהיר ש')).

ביום 20.12.006 נדונה בקשת התובעים בישיבת ועד האגודה, ובה הוחלט כי הנתבע לא
התקבל מעולם כחבר אגודה, ועל כן, אין צורך בהוצאתו (נספח 8 לתצהיר האב).

ביום 01.04.2009 פנה ב"כ התובעים דאז במכתב לאגודה בבקשה לבטל את רישומו של
הנתבע כבן ממשיך, וזאת בתגובה למכתב מטעם האגודה לפיה ההחלטה על פיה הנתבע
אינו בן ממשיך בטעות יסודה (נספח 10 לתצהיר האב).

ביום 06.04.2009 פנתה האגודה לתובעים בבקשת הסכמה בכתב מטעמו של הנתבע
המצהיר על ויתור זכויותיו כבן ממשיך (נספח 11 לתצהיר האב).

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

77. כל הפניות הללו של ההורים, ששיקפו עמדה עקבית ונחרצת של ההורים כי יש לבטל את רישום ש' כבן ממשיך ולבטל רישומו כחבר אגודה, היו כאמור ידועות לש', **בטרם** חתם על המכתב מ-2011 בדבר מתן הסכמתו להוריו לרישום מ' כבן ממשיך.

78. פשיטא בעיניי, כי ככל שהיה סיכום משפחתי פנימי בשנת 1993 כי כל הזכויות בנחלה יועברו לש', יהא גורל תכנית ההרחבה אשר יהא ובלי קשר אליה, ושעה שההורים פעלו החל משנת 2006 לפחות לביטול ההכרה בו כבן ממשיך ולביטול חברותו באגודה, ש' בשום אופן לא היה חותם על המכתב האמור משנת 2011 שבו הוא מסכים לרישום מ' כבן ממשיך.

79. לא ניתן לקבל כמשכנעת את גרסתו של ש' כאילו חתם על המכתב בשנת 2011 כשהוא סובר שאין במכתב משום הסכמה להסרת רישומו שלו כ"בן ממשיך" באגודה אלא אך להוספת מ' כ"בן ממשיך" נוסף. רישום שני בנים ממשיכים, דהיינו, פיצול זכויות בנחלה, אינו אפשרי, וחזקה על ש', שהוא בן המושב, שידע זאת היטב.

80. כידוע, קיימת חזקה שלפיה חתימת אדם על גבי מסמך כלשהו מהווה למעשה ראיה לכך כי הוא נתן את הסכמתו לתוכן האמור במסמך, לאחר שקרא והבין את מהותו (ע"א 467/64 שוויץ נ' סנדור, פד"י יט(2) 113, 117). חזקה זו לא הופרכה. אילו סבר ש' בתמימות כי מדובר בהוספת בן ממשיך הרי שהיה מציין זאת במפורש במכתב, ובמקום המילים "מאפשר להוריי... לרשום את XXX מ'... כבן ממשיך..." היה כותב: "מאפשר להוריי... להוסיף את XXX מ' כבן ממשיך נוסף...". ודאי כך, על רקע מודעותו למכלול מאמצי הוריו לבטל רישומו כ"בן ממשיך" וכחבר אגודה.

81. הנה כי כן, המכתב משנת 2001 שעליו חתום ש' (נספח 5 לתצהירו) תומך אף הוא באופן ברור בגרסת התובעים כי הסיכום הפנים משפחתי היה מותנה בהוצאה לפועל של תכנית ההרחבה למושב.

82. אוסיף עוד כי תמיכה נוספת בגרסת התובעים לעניין היות הסיכום הפנים משפחתי מותנה בהוצאה לפועל של תכנית ההרחבה מצויה בעובדה כי ההסכמות הפנימיות לא לוו בשום שלב בתצהירי העברת זכויות במתנה, כפי שלימים נעשה הדבר מול מ'. לכך יש חשיבות, כמובן, בהיבט של המבחן החיצוני - האובייקטיבי לגמירות דעת נותן המתנה, שהוא המבחן שלפיו יש לבחון את הדברים, שכן כאשר האב רצה להעביר את זכויותיו בנחלה הוא ידע לעשות כן באמצעות תצהירי העברת זכויות ומילוי בקשה להעברת זכויות.

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

83. ודוק, מטעם הנתבע לא צורף מכתב כלשהו שכתב ש' לאורך השנים ועד לשנת 2017 במענה לגרסת ההורים, בין לועד האגודה ובין לכל גורם אחר, תוך הכחשתה והצגת הגרסה שהוצגה בהליך דין, והוא גם לא נקט כל הליך משפטי בעניין, לנוכח הכחשת ההורים כי הוענקו לו זכויות בנחלה, והדבר מדבר בעד עצמו. אמנם, בשנת 2009 הוא פנה לועד האגודה ובפנייתו מחה על כך ששמו הוסר מרשימת חברי האגודה (לאותה העת) (ראו מכתבו מיום 16.02.2009, נספח 14 לתצהיר ש'), תוך שעמד על כך שכבר בשנת 1993 הוא התקבל כחבר האגודה, וכך גם במכתבו מיום 28.02.2010 (נספח 22 לתצהירו). ואולם אין בפניותיו כל התייחסות לגרסת ההורים בדבר ההסכם הפנים משפחתי ותנאיו. גם לאחר ניסיון נוסף של ההורים לבטל את חברותו באגודה, במסגרת מכתבם לאגודה מיום 21.08.2017 ולמינוי מ' כבן ממשיך (נספח 36 לתצהיר ש'), ולאחר ששי התבקש ע"י המושב להשיב לפניה (נספח 37 לתצהיר ש'), כתב ש' מכתב מיום 18.09.2017 לאגודה ובה טען בקצרה וללא פירוט, כי מונה כ"בן ממשיך" על פי דין ומעולם לא ויתר על מעמד זה וכי הוא חבר אגודה ומבקש להשאר כחבר אגודה (נספח 38 לתצהירו).

84. לסיכום נושא זה, יאמר כי אכן היה סיכום פנים משפחתי בשנת 1993, ואולם סיכום זה התייחס למצב שבו תצא תכנית ההרחבה לפועל, וכל כולו היה מותנה בכך, ומשתכנת ההרחבה לא יצאה לפועל, אין לסיכום הפנימי כל נפקות.

שאלת תחולת הדוקטרינה של "זעקת ההגינות"

85. לנוכח מסקנתי באשר לתוכן הסיכום הפנימי, כאמור לעיל, מתייחר הצורך להידרש לשאלה האם במקרה דנן, שעה שמדובר בהסכם בעל פה, ולא מתקיימת דרישת הכתב המהותית שבחוק המקרקעין, חלה הדוקטרינה של "זעקת ההגינות" בעקבות פסק הדין בע"א 986/93 קלמר נ' גיא פ"ד נ(1) 185 [1996], שמאפשרת התגברות על דרישת הכתב בנסיבות מסוימות.

86. למעלה מהצורך יוער כי ויתור על דרישת הכתב נעשה במקרים חריגים כאשר קיימת תשתית ראייתית משמעותית, כגון מסמכים אחרים, שמלמדת על ההסכם בעל פה הנטען, וכאשר שיקולי צדק והגינות מחייבים זאת, שאם לא כן, בשל העדרו של המסמך בכתב יצא חוטא נשכר (כגון כאשר צד להסכם נוהג בחוסר תום לב מובהק). לשון אחר, האפשרות לאכוף חוזה במקרקעין שלא התקיים לגביו תנאי מהותי (כתב) הורתה

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

במסקנה חד משמעית שהיה מפגש רצונות. אין בכוחה של "זעקת העגינות" (כלשון הנשיא ברק, כתוארו דאז, בפרשת קלמור) להרים את נטל הראיה לקיומם של היסודות העובדתיים הנדרשים להוכחת התקיימות מפגש הרצונות (כריתת חוזה). כוחה של "זעקת העגינות" מוגבל למקרים שבהם הוכח, שהתקיים מפגש רצונות, אך החוזה לא השתכלל בשל דרישה שבדין. העיקרון הוא ש"זעקת ההגינות באה לגשר על דרישת הכתב, במקרים 'מיוחדים' יוצאי דופן" בהם אין ספק שנכרת הסכם מכר" [ת"א (מח-חיפה) 28372-06-14 י. אסלאן שיווק בע"מ נ' סעב] (פורסם בנבו) [8.3.16] פסקה 8].

87. המקרה דנן אינו נופל בגדרם של מקרים חריגים אלו, שעה שגרסת ש' בדבר הענקת כל הזכויות בנחלה ללא תנאי בשנת 1993 נשללה מכל וכל על ידי התובעים, והמעט שנותר לומר הוא שקיימים ספקות לגבי עצם קיומה של עסקה ופרטיה המהותיים. הדברים אמורים ביתר שאת, שעה שעסקינן, כבמקרה דנן, בעסקת מתנה, שבה הדגש הוא על בחינת גמירות הדעת של נותן המתנה, והמבחן לכך הוא כאמור אובייקטיבי.

ב. שאלת זכות האב לחזור בו מהתחייבות לתת מתנה, ככל שהיתה

88. סעיף 6 לחוק המתנה קובע כי: "הבעלות בדבר-המתנה עוברת למקבל במסירת הדבר לידו, או במסירת מסמך לידו המזכה אותו לקבלו, ואם היה הדבר ברשות המקבל - בהודעת הנותן למקבל על המתנה; והכל כשאין בדין אחר הוראות מיוחדות לענין הנדון".

89. הקנייתה של זכות במקרקעין מוסדרת בחוק המקרקעין. סעיף 7 לחוק המקרקעין קובע כי עסקה במקרקעין טעונה רישום, וכל עוד לא נגמרה העסקה ברישום, רואים אותה כהתחייבות לעשות עסקה. עם זאת, כאשר עסקינן בזכויות חוזיות, המתנה מושלמת בעת עשיית הסכם בכתב המלמד על העברה זו, בהתאם לתנאי אותו הסכם, ואין צורך בהשלמת רישום הזכויות על שם מקבל המתנה במרשם המקרקעין (ראו: ע"א 1284/92 רתם נ' רתם, פ"ד מט(5) 257, 260 (1996); ע"א 6529/96 טקסטיל ריינס נ' רייך, פ"ד נג(2) 218, 226 (1999); ע"א 4593/09 סעיד נ' סעיד ז"ל (2011) בפסקה 17 לפסה"ד; ע"א 6903/99 טפחות נ' פרח, פ"ד נח(2) 106, 119-122 (2003)).

90. גם במקרים בהם קיים מוסד "הבן הממשיך", העברת הזכויות טעונה הסכמה בכתב ומראש של רמ"י. וכפי שנקבע בע"א 2836-90 בצר נ' צילביץ, פ"ד מו (5) 184, אשר עסק בהעברת זכויות במשק במושב בדרך של מתנה כ"בן ממשיך": "...כל עוד לא ניתנה הסכמת המינהל, אנו מצויים רק בשלב ההתחייבות לתת מתנה, ורשאית הייתה האם לחזור בה ממנה" (עמ' 193).

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

91. בענייננו, סבורני כי גם לו היה הסכם פנים משפחתי בלתי מותנה, כנטען על ידי הנתבע, וגם לו ניתן היה להתגבר על אי קיום דרישת הכתב באמצעות הדוקטרינה של "זעקת ההגינות", הרי שמשעה שאין חולק כי הרישום של זכויות החכירה במשק היה ונותר על שם האב – לכל היותר, מדובר היה בהתחייבות לתת מתנה, שהאב היה רשאי לחזור בו ממנה בהתאם להוראת סעיף 5 לחוק המתנה.

92. סעיף 5(ב) לחוק המתנה חל על ההתחייבות ליתן מתנה, להבדיל ממתנה שהוקנתה לאלתר, וקובע כי "כל עוד מקבל המתנה לא שינה את מצבו בהסתמך על ההתחייבות, רשאי הנותן לחזור בו ממנה, זולת אם ויתר בכתב על רשות זו".

93. לפנינו כלל ושני חריגים בצדו. הכלל הוא, שכל עוד לא הסתיימה העסקה ברישום, רשאי נותן המתנה לחזור בו מהתחייבותו ליתן מתנה. היינו, אין הגבלה בזמן כל עוד לא הושלמה המתנה וכל עוד לא שינה המקבל את מצבו בהסתמך על המתנה. אין צורך במסירת מסמך פורמלי שבו נותן המתנה מודיע למקבל המתנה על חזרתו מן ההתחייבות ליתן מתנה, ודי, למשל, בהודעה בעל פה או בהגשת תביעת ביטול. זכות החזרה של נותן המתנה אינה מוגבלת בשום אמת מידה להערכת הסיבה לחזרה מהמתנה. קרי, נותן המתנה רשאי לחזור בו מכל סיבה שהיא, אם כי יש להשתמש בזכות החזרה בתום לב כהוראת סעיף 39 לחוק החוזים (חלק כללי) תשל"ג-1973. לצד הכלל בדבר זכות נותן המתנה לחזור בו מהתחייבותו ליתן מתנה, שני חריגים והם: ויתור בכתב של נותן המתנה על הזכות לחזור בו, או שינוי מצב של מקבל המתנה בהסתמך על ההתחייבות (ראו: ראבילן, עמ' 359-357; ענין ס.י. סעיף 21).

94. סעיף 5(ג) לחוק המתנה קובע מקרה נוסף שבו רשאי הנותן לחזור בו מהתחייבותו, וזאת "אם היתה החזרה מוצדקת בהתנהגות מחפירה של מקבל המתנה כלפי הנותן או כלפי בן משפחתו או בהרעה ניכרת שחלה במצבו הכלכלי של הנותן".

95. סבורני כי גם בהנחה שההסכם הפנימי היה בלתי מותנה, וגם בהנחה שחלה "זעקת ההגינות", האב רשאי היה לחזור בו מהתחייבותו לתת מתנה, וזאת, הן לפי סעי' 5(ב) והן לפי סעי' 5(ג) לחוק המתנה.

תחולת סעיף 5(ב) לחוק המתנה

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

96. באשר לסעיף 5(ב) לחוק, לא קיים כל ויתור בכתב מצד האב על הזכות לחזור בו. באשר

להודעת ההורים משנת 1993 בדבר מינוי ש' כ"בן ממשיך", לכך כבר התייחסתי

בהרחבה לעיל, וברי כי אין לראות במסמך זה משום ויתור בכתב על זכות החזרה של

הנותן.

97. ש' טוען להסתמכות ארוכת שנים ושינוי מצב לרעה, ולפיכך, לטענתו, האב לא היה רשאי

לחזור בו מהתחייבותו לתן מתנה. טענה זו יש לדחות. טענת ההסתמכות מתבססת על

הסיכום המשפחתי הפנימי משנת 1993 כנטען, ואולם, גרסת ש' כי הסיכום הפנימי לא

היה מותנה בהוצאה לפועל של תכנית ההרחבה, נדחתה כאמור. לכן, ש', כמו כל בני

המשפחה, הבין היטב כי משעה שלא אושרה תכנית ההרחבה, דבר שהיה ידוע כבר

בשנת 1993, אין משמעות אופרטיבית להודעת ההורים לאגודה על מינויו כ"בן ממשיך",

גם אם נרשם כחבר אגודה, ולפיכך, לא יכול ותקום לו הסתמכות ושינוי מצב לרעה שיש

בהם כדי להחריג את זכות החזרה של האב.

98. ש' אמנם גר בבית הצפוני שנים רבות, ואולם, גם בכך אין לטעמי לבסס הסתמכות ראויה

להגנה ושינוי מצב לרעה, שיש בו כדי למנוע מהאב לחזור בו מההתחייבות. גם לעניין זה

אמינה בעיני גרסת ההורים בתצהיריהם ובחקירתם הנגדית בבית המשפט, כי אמנם ש'

עבר לגור בבית הצפוני בהסכמתם, ואולם, הכוונה היתה לסייע לו ולמשפחתו לתקופת

מה, וכי תקופה זו הוארכה מעת לעת בהסכמת ההורים. יתר על כן, ההורים העידו כי

היחסים בינם לש' נעכרו עד כדי נתק, לרבות עם נכדיהם, ילדיו של ש', וגם מבחינה זו,

לא סביר להסיק כי ש' ביסס הסתמכות ראויה להגנה. אין גם לומר כי ש' שינה מצבו

לרעה, שכן בתקופה שבה גר בבית הצפוני, פרק זמן של כ-20 שנים, ללא תמורה, חסך ש'

תשלום דמי שכירות, אשר לפי חוות הדעת השמאית שהוגשה בתיק של מומחה מטעם

בית המשפט, עומדים על 5,000 ₪ לחודש, נכון למועד חוות הדעת (וגם תשלום עבור

צריכת מים), כך שחסך כ-1,200,000 ש"ח. ודוק, הגב' XXX, אשתו של ש', שהעידה

מטעמו, אף העידה כי בתקופה זו ש' חסך כסף כדי לפצות את אחיו בגין קבלת הזכויות

כבן ממשיך בנחלה (ראו פרוטוקול הדיון מיום 02.02.21 בעמ' 135, בש' 19-28), חסכון

שישאר כעת בידו ולצרכיו.

99. ש' טען בתצהירו כי הוא סייע להורים במשך השנים בעבודה החקלאית. לדבריו, עם שחרורו

מהצבא הוא עבד כ-4 שנים במסגריית האב, עד שנפצע. כמו כן, הוא היה פעיל במשק גם

מההיבט החקלאי ובתצהירו הוא מפרט פעולות שונות שעשה, ובכלל זה נטיעת

אקליפטוסים והקמת מתבן לדיר. לדבריו, הוא היה באותה עת היחיד מילדי ההורים

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

שהיו בארץ. האב הסתבך אז בחובות עקב פתיחת עסק לטובת הבן מ', ומכר את המסגריה. הבן ש' נתן לו מכספו סך של כ-100,000 ₪ לטובת החוב, וכסף זה לא הוחזר מעולם. כמו כן, הוא ואשתו XXX שמרו על קשר משפחתי חם ותקין עם ההורים שכיום מתנכרים להם ולנכדים. בכך כנראה ביקש להראות כי היתה לו הסתמכות.

100. ההורים לא הכחישו כי קיבלו מש' סכום של כ-100,000 ₪ שאותו לא השיבו, ואולם, הכחישו מכל וכל כי הוא סייע במשק והיה מעורב באופן ממשי בפעילות החקלאית במושב. זו גם היתה גרסת מ'. ההורים טענו כי ש' לא סייע כלל במשק לאורך השנים.

101. גם בעניין זה אמינה עלי גרסת התובעים. יצוין כי גרסה זו נתמכת גם בפנייתם מיום 16.01.2006 (באמצעות ב"כ דאז) לוועד האגודה במטרה להסיר את שמו של ש' כ"בן ממשיך" ולבטל את חברותו באגודה (נספח 7 לתצהיר האב). במכתב זה צוין שאין לש' חלק בענייני המשק, הוא אינו חקלאי, אינו מעבד את הקרקע ואינו עובד בשום חלק של המשק (סע' 10).

102. גם בעדותו של עו"ד א', שהעיד מטעם הנתבע, ואשר הוא חבר קרוב של ש' זה כ-10 שנים ובן בית אצלו, יש כדי לתמוך בגרסת התובעים כי ש' לא עסק באופן ממשי בחלקאות במשק. כפי שמסר העד, ש' היה, לעת שהחלה חברות השניים, סוכן לחלקי חילוף לרכב, עד שפתח חנות מזון וציוד לבעלי חיים, שבה עובד עד היום (ראו: פרוטוקול הדיון מיום 02.02.2021 בעמ' 144-145).

103. בסיכומיו טען ש' כי קיימת לו הסתמכות גם משום שנתן סיוע כספי להורים בסך של כ-100,000 ש"ח, שלא הוחזר מעולם, כאמור, שכן, לטענתו, סכום זה יכול היה לשמשו לטובת הסדרת פתרון בית מגורים. אין בידי לקבל טענה זו, ולו מהטעם שמדובר היה לטענת ש' בהלוואה. מעבר לכך, ספק אם היה בסכום בסך של 100,000 ₪ כשלעצמו כדי לבסס את הטענה להסתמכות, שעה שפתרון מגורים כרוך בהשקעה גבוהה פי כמה מסכום זה (במאמר מוסגר יאמר כי יש לדחות את נסיון הנתבע בסיכומיו להסתמך על עדות עו"ד א', שהעיד מטעם ש', לעניין שווי מגרש בהרחבה לאותה עת, ולו משום שעו"ד א' אינו שמאי בהכשרתו. יש לדחות גם את הניסיון בסיכומי ש' להפנות לדברים שנאמרו ע"י בית המשפט לעו"ד א' בעת חקירתו הנגדית, שלפיהם, יכול הוא לקבל תעודת שמאי, שכן הדברים נאמרו על דרך ההומור בלבד, כפי שבית המשפט הבהיר בפרוטוקול הדיון (ראו עמ' 145 לפרוטוקול מיום 02.02.2021 בשורות 27-30)).

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

104. האב רשאי אפוא היה לחזור בו מההתחייבות לתת מתנה, ככל שהיה בסיס עובדתי לקיומה של התחייבות בת תוקף, דבר שכאמור עומד בניגוד לקביעתי לעיל, בהתאם להוראת סעי' 5(ב) לחוק המתנה.

תחולת סעיף 5(ג) לחוק המתנה

105. סבורני כי בנסיבות המקרה רשאי היה האב לחזור בו מההתחייבות כאמור, גם בהתאם להוראת סעי' 5(ג) לחוק המתנה וזאת בשל התנהגות מחפירה של ש'.

106. האב מסר בתצהירו כי לאחר שש' עבר להתגורר בחלק מהנחלה, התנהגותו היתה מחפירה ביותר כלפיו וכלפי האם והבהיר כי הדבר התבטא בהתנכרות של ש' ומשפחתו להורים וניתוק הקשרים עמם; בכך שש' לא פעל כלל לטובת העבודה בנחלה וקיומה, (בעוד שמ' עזר וסייע להורים ועוזר להם בקיום הנחלה); וסירב להתפנות מהבית הצפוני לעת שהתבקש לעשות כן על ידי ההורים, תוך שהוא אינו עומד בהבטחותיו כי הוא יתפנה מהבית בצורה מסודרת (סעי' 21-25 לתצהיר).

107. יצוין כי כפי שטוען בצדק הנתבע בסיכומיו, בחקירתו בבית המשפט נמנע האב מפירוט בנושא, אך זאת, להבנת בית המשפט, לא משום שאין יסוד ממשי לדברים, אלא משום שהאב חש לא בנוח עם העלאת טענות מפורטות בעניין זה נגד בנו בבית המשפט.

108. האם חזרה בתצהירה על האמור בתצהיר האב לעניין זה, והוסיפה, כי במשך השנים, ש' מנע מילדיו לראות את הוריהם, הסבים, ובמקרים רבים הם אף גורשו מהבית הצפוני בבושת פנים, תוך שש' אומר להם שהם לא המשפחה שלו (סעי' 19 לתצהיר). האם עמדה על גרסתה בחקירתה הנגדית בבית המשפט, והוסיפה כי ש' אמר כי משפחת אשתו, XXX, היא משפחתו, ולא משפחת הוריו. האם אף דיווחה על אירוע שבו ש' הגיע בריצה עם סכין לבריכה מתנפחת ששימ' את הנכדים והאם התרשמה שהוא מבקש "לפוצץ" את הבריכה, ועובר אורח אף קרא למשטרה עקב כך (אלא שההורים נמנעו מלדווח ולהגיש תלונה). עוד היא העידה על ארוע שבו XXX, אשתו של ש', הניחה את ידה כשהיא בצורת אגרוף על צווארה של האם והזהירה אותה מפניה. האם אף ציינה כי עברה נפילות וניתוחים וש' כלל לא התעניין במצבה. עוד העידה האם כי ש' היה מקלל ומגדף אותה ואף גירשה מהבית הצפוני ודחף אותה (ראו: פרוטוקול הדיון מיום 02.02.2021 בעמ' 65-67, ו-69).

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

109. הנתבע בסיכומיו טען כי טענות התובעים היו בעלמא, וביקש לתמוך גרסתו בכך שבמכתב שנכתב על ידי ההורים ביום 25.03.2014, שבו צוין כי "... השערתכם כי ככל הנראה מדובר בסכסוך משפחתי בין ההורים XXX ומ' XXX מצד אחד לבין ש' XXX מצד שני אינה נכונה עובדתית ואין לה כל אחיזה במציאות! ... ההורים XXX ש' ומ' XXX מצויים בקשרים משפחתיים חמים וטובים והשמירה על קשרי משפחה חשובים להם יותר מכל דבר אחר" (נספח 33 לתצהיר ש'). דא עקא, מדובר במכתב שנכתב על ידי ב"כ ההורים ליו"ר האגודה, וברור מטבע הדברים כי ההורים ביקשו להימנע מ"לכבס כביסה מלוכלכת" בפומבי, תוך שמירת כבודו של ש'. דווקא, המילים "השערתכם כי ככל הנראה מדובר בסכסוך משפחתי..." שמופנית לוועד האגודה, מלמדת כי דבר הסכסוך יצא, הלכה למעשה, מגדר דלית אמות המשפחה.
110. אציין כי גם ש', וכן אשתו XXX, שהוגש תצהיר שלה בתיק מטעם הנתבע, דיברו על היחסים העכורים בינם לתובעים, וש' אישר כי ההורים לא היו בבית מגוריו תקופה ארוכה, אם כי הכחישו את ההתנהגות שיחסה להם, וביקשו להטיל את האשם על ההורים ומ', וכך למשל ייחס להם ניתוק ממים ושכירת ברז וגרימת נזק למכוניתו (ראו למשל עדות ש' בפרוטוקול הדיון מיום 02.02.2021 בעמ' 123). בסיכומיו הוא אף ייחס להורים התנהגות כ"בריונים" (סעיף 19 לסיכומי ש').
111. עדויותיהם של ההורים, כי ביקשו מש' להתפנות מהמשק ולא נענו וכי הוא לא סייע במשק כלל ולא סייע בידם, וכי רק מ' עמדה לצדם סייע ומסייע להם, אמינות בעיני ודי בכך כדי להוות התנהגות מחפירה שיש בה כדי להצדיק חזרת הנותן מההתחייבות לתת מתנה.
112. לסיכום, לנוכח מכלול האמור, גם לו היה נקבע כי ההורים העניקו לש' את הזכויות בנחלה במסגרת הסיכום המשפחתי משנת 1993, ללא כל תנאי, וגם אם סיכום פנימי זה שלא נעשה בכתב היה עומד בתנאי הדוקטרינה של "זעקת ההגיונות" - וכל זאת בניגוד לקביעותי בפסק הדין לעיל - הרי שמעשה שעסקינן במתנה במקרקעין שלא נגמרה ברישום, הרי שלכל היותר מדובר בהתחייבות לתת מתנה, והאב היה רשאי לחזור בו מהמתנה בהתאם להוראות סעי' 5(ב) ו-5(ג) לחוק המתנה.
113. במאמר מוסגר יאמר כי גם לו היה קיים מוסד של בן ממשיד במושב, וגם לו ש' היה מוכר כבן ממשיד כמשמעות מונח זה בתקנות האגודות השיתופיות ובפסיקה הרלבנטית, ומקבל את אישור הגורמים הנדרשים, ולפיכך עסקינן היה במתנה

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

שהושלמה, הרי שבנסיבות המקרה, ניתן היה לבטל את המעמד שלו כבן ממשיך בשל כך שלא עבד במשק ולא דאג לכל מחסורם של ההורים. זאת, בהתאם להלכה, כפי שצוטטה כבר לעיל, ולפיה, "בליבתו של הסכם בן ממשיך ניצבת מחויבותו של הבן הממשיך לדאוג למשק ולצורכי ההורה המבוגר, להתגורר בסמוך לו, לעבד את המשק ולדאוג לכל מחסורו של ההורה. אין מדובר ביצירה שיפוטית של תנאי מכללא מנסיבה חיצונית כזו או אחרת, אלא ממהות מוסד הבן הממשיך" (בע"מ 3996/12 פלוני נ' פלונית, עמ' 8-9 (פורסם בנבו) (15.11.12)). מעת שמתקיים תנאי מפסיק כזה שכזה, הרי שניתן לבטל את הסכם הבן הממשיך (שם).

114. וכפי שקבע גם כב' סגן הנשיא, כב' השופט אסף זגורי בתה"ס (נצי') 47590-04-13 ש.נ'. א.נ.ב.מ (11/5/14), פסקה 76 לעניין הענקת "בן ממשיך": "לאור כל האמור לעיל, הן מבחינה משפטית, הן מבחינה עובדתית והן מבחינה רעיונית, ראוי לקבוע, כי גם במתנה שהושלמה, קיים תנאי מפסיק מכללא בדמות חובת כיבוד אב ואם. תוצאת הפרת התנאי עלולה להיות במקרים המתאימים ביטול המתנה כולה".

115. התוצאה היא כי הזכויות בנחלה היו ונתרו במלואן בידי האב. לפיכך, מוצהר בזאת, כי האב רשאי היה לעשות בזכויותיו כפי רצונו, ובכלל זה, להעבירן במתנה למי, כפי שאכן נעשה במסגרת תצהירי המתנה שנחתנו ביום 31.12.2013, שעניינם העברת כל זכויות החכירה במשק מהאב לידי מ' במתנה וללא תמורה (נספח 16 לתצהיר האב) - עסקה אשר כפי שהוצהר בתצהירי האב ומ', דווחה לרשויות המס, ושולם בגינה מס רכישה, וכן דווחה למנהל מקרקעי ישראל וועד הישוב (נספחים 17-18 לתצהיר האב). מובן כי על התובעים לעמוד בנהלי רמ"י לצורך רישום והעברת הזכויות אצלה.

הענקת סעד שאינו זהה לסעד שהתבקש

116. יצוין כי סעד הצהרתי זה אינו זהה לחלוטין לסעד שהתבקש בתובענה. הסעד ההצהרתי שהתבקש בתביעה הוא הצהרה כי מ' הוא "הבן הממשיך" היחיד של הוריו בנחלה במושב וכי הוא רשאי להירשם כחבר באגודה; הצהרה על בטלות רישומו של ש' כחבר אגודה וכפועל יוצא רישומו כחבר אגודה נעשה שלא כדין ודינו ביטול, ומ' ירשם כבן ממשיך במקומו; וכן הצהרה כי מ' והוא לבדו יקבל את זכויות ההורים במושב, וכי על ש' לשתף פעולה ולחתום על כך מסמך שידרש לשם כך (תמ"ש 2498-12-18).

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)
תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד
תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי
 תיק חיצוני:

117. אמנם, הלכה היא כי בית המשפט אינו מוסמך לפסוק לתובע סעד שלא נתבע על ידו. עם

זאת, נקבע בפסיקה כי בנסיבות מיוחדות רשאי בית המשפט ליתן לתובע סעד של

התבקש. ראו לעניין זה ע"א 69/98 מחאג'נה נ' מחאג'נה (פורסם בנבו, ניתן ביום

8.6.05), בסעיף 12 לפסק דינו של כב' השופט א' לוי:

"כידוע, בנסיבות מיוחדות רשאי בית-המשפט היושב לדין ליתן סעד שלא
 התבקש לו מפורשות, אם ראה כי הדבר מתחייב מן הרצון להגיע לתוצאה
 צודקת, או מתוך צורך ללבן את השאלות המהותיות שבמחלוקת. בית-
 משפט זה חזר ושינן את הדבר בפרשות רבות שבאו לפניו: ראו, בין
 השאר, ע"א 624/69 פילוסוף נ' דוידזון, פ"ד כד(2) 378, 383 (להלן: **ענין**
פילוסוף); ע"א 359/79 אלחנני ואח' נ' רפאל ואח', פ"ד לה(1) 701,
 715; ... כמו כן ראו דר' י' זוסמן, **סדרי הדין האזרחי** (מהדורה שביעית,
 1995, דר' ש' לוי עורך), 353; וא' גורן, **סוגיות בסדר דין אזרחי** (מהדורה
 שמינית, תשס"ה), 70, 145.

118. הפסיקה מנתה שלושה תנאים אשר בהתקיימם, במצטבר, ניתן להפעיל כלל זה. התנאי

האחד הוא, כפי שכבר צוין, כי הצדק או הצורך ללבן את השאלות המהותיות

שבמחלוקת מחייבים את מתן הסעד על אף שלא התבקש (ענין **פילוסוף** הנ"ל); השני

הוא כי מדובר בסעד הנובע ישירות מן הסעד שהתבקש (רע"א 196/88 **טומשבסקי נ'**

אופנהיימר ואח', פ"ד מב(4) 365, 372; והשלישי הוא כי כל העובדות הדרושות להענקת

הסעד בוררו, ובפני בית-המשפט מונחות כל הראיות המאפשרות לו ליתן הכרעה לגבי

הסעד הנוסף, עד כי אין עוד צורך בקיומה של התדיינות נוספת (ע"א 253/84 **ספיר ואח'**

נ' ספיר, פ"ד מב(3) 14, 18).

119. פשיטא כי שלושת התנאים שנקבעו בפסיקה להענקת סעד שונה מזה שהתבקש

מתקיימים כאן, שכן, אין ספק כי הצורך ללבן את השאלות שבמחלוקת מחייב מתן

הסעד האמור, וכי הוא נובע במישרין מהסעדים שהתבקשו, וכל העובדות הדרושות

להענקתו בוררו ברר היטב, על יסוד מחלוקות שנפרשו לפני בית המשפט ולכל אחד

מהצדדים היה יומם המלא, כפי שפורט בהרחבה בפסק הדין לעיל.

120. מעבר לדרוש אציין כי לבית המשפט לענייני משפחה סמכות להעניק סעד שלא התבקש

גם מכוח הוראת סעיף 8(א) לחוק בתי המשפט משפחה תשנ"ה 1995, הקובעת כי: "בכל

ענין של דיני ראיות וסדרי דין, שאין עליו הוראה אחרת, לפי חוק זה, ינהג בית המשפט

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

בדרך הנראית לו הטובה ביותר לעשיית משפט צדק; אין בהוראה זו כדי לגרוע מכללי חסיונות עדים או כללי ראיות חסויות". כידוע, סעיף זה מעניק לבית המשפט לענייני משפחה שיקול דעת רחב בכל הנוגע לסדרי הדין ודיני הראיות, ומכוחו, רשאי בית המשפט לתן סעד שלא נתבקש במפורש בכתב התביעה.

ג. למי הסמכות לקבוע כי מ' יהא חבר האגודה ו/או להסיר את חברות ש' באגודה

121. במסגרת הסעדים שהתבקשו בגדרי התביעה ההצהרתית התבקש להצהיר כי מ' הוא "הבן הממשיך" היחיד של הוריו בנחלה במושב וכי הוא רשאי להירשם כחבר באגודה, ולהצהיר על בטלות רישומו של ש' כחבר אגודה וכפועל יוצא, רישומו כחבר אגודה נעשה שלא כדין ודינו ביטול, ומ' ירשם כבן ממשיך במקומו, וכי על ש' לשתף פעולה ולחתום על כך מסמך שידרש לשם כך. משעה שהאגודה מסרה כי אין לה עמדה בעניין ההליכים דנן ותכבד כל הכרעה של בית המשפט, סבורים התובעים כי ניתן להעניק להם גם הצהרה זו.

122. הנתבע טוען כי סעד זה אינו בסמכות בית המשפט.

123. סבורני כי הסעד האמור המבוקש אכן אינו בסמכות בית המשפט אלא בסמכות האגודה ו/או רשם האגודות השיתופיות.

124. עם זאת, משעה שניתן פסק דין זה, ומשעה שהאגודה הודיעה כי תכבד כל הכרעה של בית המשפט ובלבד שמדובר בהכרעה במישור היחסים הפנימי בסכסוך המשפחתי בלא מתן סעד אופרטיבי נגד האגודה או גריעה מזכויותיה – ואכן הסעדים במסגרת פסק הדין דנן הם במישור היחסים שבין הצדדים לתביעות וביניהם לבין עצמם בלבד - יש להניח שנושא הסדרת חברותו של התובע 3 באגודה לא יתקל בקושי מיוחד.

125. ככל שיתגלע סכסוך בין האגודה לתובעים לעניין הסדרת חברותו של התובע 3, מ', חרף פסק הדין דנן ועמדת האגודה כי תכבדו, הרי שפתוחה הדרך להביא את העניין לבוררות. ואפרט.

126. סעיף 52(1) לפקודת האגודות השיתופיות, מסמך את האגודה לקבוע בתקנונה כי בירור הסכסוכים בינה לבין חבריה יתקיים לפני רשם האגודות או לפני מוסד בוררות. הרציונל לכך נובע מאופיין המיוחד של אגודות שיתופיות בהן ראוי כי הסכסוכים בתוך

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

- 1 האגודה יתבררו בפני גופים פנימיים שלה או לפני גופים אחרים הקרובים להגשמת
2 רעיון השיתופיות (הקואופרציה) (ראו: רע"א 959-20 נהריה – **כפר שיתופי להתיישבות**
3 **חקלאית נ' דפנה פרידמן**, נבו (ניתן ביום 03.05.2020) והאסמכתה הנזכרת שם, בפסקה
4 (8) (להלן: **עניין נהריה**)).
- 5
6 127. לפי חלק ו' לתקנון האגודה, סעיף 1, כפי שתוקן במרוצת השנים, בירור סכסוכים בינה
7 לחבריה יעשה בפני מוסד בוררות (ראו: המסמכים שצורפו לעמדת האגודה).
8
9 128. כפי שנקבע בעניין **נהריה**: "קיימת מעין 'ברירת מחדל' לפיה סכסוך הנוגע לחברות
10 באגודה שיתופית (בין אם מדובר בסוגיית צירופו של חבר לאגודה ובין אם מדובר
11 בהפסקת חברות בה) הוא עניין פנימי (להבדיל מ"חוקתי" – מ.ב.), שיש לדון בו במסגרת
12 הליך בוררות" (פסקה 18).
13
14 129. ערוץ פעולה נוסף לכאורה הוא פניה לרשם שלו מומחיות בתחום הבעיות הייחודיות
15 שמאפיינות את המסגרת השיתופית (ראו: עמ"נ (ים) **מתניה אהרנוביץ' נ' נריה**
16 **אגודה שיתופית חקלאית להתיישבות קהילתית בע"מ**, נבו (ניתן ביום
17 01.11.2020), וזאת מכוח סמכותו בסעי' 6 לתקנות אגודות שיתופיות (חברות), לצוות
18 על תיקון פנקס החברים.
19
20
21 130. שאלת ביטול חברות ש' באגודה, ככל שיש בקביעות פסק הדין דנן כדי להשליך לעניין
22 זה על המשך חברותו, היא עניין לאגודה או לרשם לעסוק בו. יוזכר כי במסגרת ניסיונות
23 ההורים לבטל את רישומו של ש' כבן ממשיך באגודה ולהביא לביטול חברותו באגודה,
24 הם פנו במכתב מיום 27.03.2006 למשרד הרשם לאגודות שיתופיות (נספח 8 לתצהיר
25 ש'). פניה זו נדחתה במכתב הרשם מיום 02.04.2006, מהטעם שש' התקבל כבן ממשיך
26 16 שנים קודם לפניה ונכלל ברשימת חברי האגודה, בחר והשתתף כחבר באספות
27 הכלליות ונהגו בו כחבר, אך הרשם הותיר להנהלת המושב את האפשרות להביא לפני
28 האסיפה הכללית בקשה להוצאת חבר אם קיימת עילה להוצאתו על פי התקנון (נספח 9
29 לתצהיר ש'). מכל מקום, אין בידי להעניק סעד שאינו בסמכות בית משפט זה.
30
31
32
33

תביעת הפינוי וסילוק יד (תמ"ש 12524-06-19)

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

131. התביעה השניה עניינה בעתירה לפינוי ש' מהנחלה והחזרתה לתובעים כשהיא פנויה
מכל אדם או חפץ.

132. ההורים טוענים כי ש' עבר לגור בנחלה לתקופה קצרה בלבד, שהוארכה בהסכמתם
מעט לעת, אך זה שנים שרשותם לש' ומשפחתו לגור בנכס בנחלה הופסקה וכי הדברים
נאמרו לש' במפורש והוא אף הבטיח לפנות את הנכס אך הפר הבטחתו.

133. ש' מצדו טען בתצהירו, כי לכל הפחות קיבל רשות מההורים לגור במשק ללא הגבלת
זמן, ההורים הם אלו שהורו לו לגור במשק, יש לו זכות ברשות בלתי הדירה, זכאי
לגור במשק ללא תמורה.

דיון והכרעה

134. סעיף 16 לחוק המקרקעין קובע כי: "בעל מקרקעין ומי שזכאי להחזיק בהם זכאי
לדרוש מסירת המקרקעין ממי שמחזיק בהם שלא כדין".

135. כלל הוא, כי התובע סילוק יד ממקרקעין מכוח הבעלות, די כי יוכיח את דבר הבעלות,
ומכאן ואילך מוטל הנטל על הנתבע המחזיק במקרקעין, להוכיח את זכות להמשיך
ולחזיק בנכס (ראו: ע"א 483/62 קוד' נ' לנדוי, פ"ד יז 1953 (1963); וכן, ע"א (מחוזי
ת"א) 16482/92 עיריית תל אביב יפו נ' גרינשטיין, פ"מ תשנ"ג (4) 353 (1994).

136. בענייננו, האב רשום ברמ"י כבעל זכות חכירה לדורות (נספח 2 לתצהיר האב), ורישום
של מקרקעין מוסדרים מהווה ראיה חותכת לתוכנו (ראו: סעיף 125 (א) לחוק
המקרקעין). הנטל לסתירת הרישום הוא נטל כבד מאוד (ראו: ע"א 2576/03 אהובה
וינברג נ' האפוטרופוס לנכסי נפקדים (פורסם בנבו 1.2.06) ולא נטען נגד הרישום
בענייננו.

137. הפסיקה קבעה כי ככל שמדובר ברשות שניתנה ללא כל תמורה, הרשות נעוצה ברצונו
החופשי של המרשה, ומתבטלת עם גילוי דעתו של זה, כי אינו מעוניין להמשיך בהענקת
הזכות. יוצא אפוא, כי ברשות מכוח רישיון שימוש ללא תמורה, צפוי בכל רגע נתון
לדרישת סילוק יד, אף אם פעולתו בנכס נמשכה זמן רב (ראו לעניין זה: ע"א 50/77
מזרחי נ' אפללו, פ"ד לא (3) 433, עמ' 439; ע"א 32/77 אליאסף טבוליצקי נ' בית-כנסת
ובית-מדרש, פ"ד לא (3) 210, עמ' 215 – 216).

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

138. כן נקבע כי רשות חינם אינה יכולה, ככלל, להיות בלתי הדירה וכי היא ניתנת לביטול בכל עת (ראו: ע"א (מרכז) 14713-11-08 קאפי נ' מנהל מקרקעי ישראל (פורסם בנבו, 27.1.10). הדברים מתחזקים ביתר שאת, בשים לב למגמת הפסיקה בצמצום מופעיה של רשות בלתי הדירה ולא בהרחבתם (ראו: רע"א 1156/02 חי נ' לידאי, פ"ד נו (3) 949, 955 – 957). על מנת שרשות תהא בלתי הדירה ובלתי ניתנת לביטול תידרש הסכמה מפורשת מצד בעל הקניין לכך. הסקתה של רשות בלתי הדירה מכללא ומכוח הנסיבות בלבד, תיעשה במשנה זהירות ובנסיבות נדירות ראו: עמ"ש (מרכז) 37005-01-14 פלונים נ' פלוני (פורסם בנבו, 30/12/14).

139. ש' לא הביא כל ראיה התומכת בטענתו כי ניתנה הסכמה מפורשת או מכללא כי האב העניק לו ולמשפחתו רשות מגורים בלתי הדירה. נהפוך הוא: כלל הראיות, לרבות נסיונותיהם הנמרצים של ההורים לבטל את חברות ש' באגודה, מלמדות על כך שמדובר ברשות מגורים הדירה.

140. לפיכך, ומשבוטלה הרשות שניתנה לש' ולמשפחתו בשעתה להמשיך ולגור בבית הצפוני בנחלה, עליו לפנות את הנכס.

141. כפי שהעידה האם, ההורים, שהם אנשים מבוגרים, מבקשים להתגורר בבית הצפוני שיש בו מפלס אחד, כדי להקל על חייהם היומיומיים, ומבחינה זו מתבקש לקבוע מועד פינוי בתוך 30 ימים. יחד עם זאת, בהתחשב בכך שש' יצטרך לאתר מקום מגורים חלופי מתאים לכלל משפחתו, ובשים לב לכך שמגפת הקורונה טרם חלפה מעמנו, וכדי לאפשר לו ולמשפחתו להערך בהתאם, אני רואה לקבוע כי מועד הפינוי יהיה בתוך 90 ימים ממועד פסק הדין.

142. ש' טען כי פינויו כפוף לפסיקת פיצויים, למצער בגובה שווי הנכס בנחלה שבו הוא מתגורר, שאותו העמיד על שווי של מיליוני ₪. ש' אף צירף תצהיר של עו"ד א', שהוא חבר קרוב שלו, כפי שהוברר בחקירתו הנגדית של עו"ד א', ואשר אינו שמאי, וכל זאת, הגם שבעת שמונה מומחה שמאי מטעם בית המשפט להערכת שווי דמי השימוש, נדחתה ביום 23.08.2020 בקשת הנתבע כי השמאות תתייחס גם לשווי המשק או הבית שבו הוא גר.

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

143. אציין כי כפי שנקבע באותה החלטה מיום 23.08.2020, לעת מינוי המומחה השמאי, בית המשפט הציע כי השמאות תתייחס גם לשווי ההשקעות שבוצעו בבית הצפוני על ידי ש', במקרה שבו תתקבל תביעת הפינוי, שכן ש' טען להשקעות במשך השנים, ואולם, שני הצדדים התנגדו לכך, כל אחד מטעמיו. בנסיבות אלו, השמאות הוגבלה לנושא הערכת שווי דמי השימוש הראויים בגין הבית הצפוני שבו גר ש'.

144. לפיכך, במסגרת פסק הדין לא אדרש לזכאות הנתבע לפיצוי בגין שווי ההשקעות וההשבחה של הבית הצפוני, בהעדר תשתית עובדתית ושמאית להשקעות והשבחה, וכן בהעדר טענת משפטיות מטעם הצדדים בנושא. ואולם, פתוחה הדרך לפני ש' לנקוט הליך מתאים לעניין זה, וזאת בשים לב להלכה, כפי שהועמדה על מכוונה בשנים האחרונות על ידי בית המשפט העליון, שהבהיר כי במישור העקרוני ניתן לפסוק פיצויים בגין ביטולה של זכות מגורים הדירה, בשווי השקעת בר-הרשות בנכס ובהשבחתו (ראו: בע"מ 1894/16 פלוני נ' פלונית (פורסם בנבו, 10.5.17) ולא פיצוי בגין שווי הנכס נושא תביעת הפינוי. אין בכך כמובן משום נקיטת עמדה ביחס לסיכויי התביעה, אם תוגש, בשים לב למכלול נסיבות העניין, וטענות שני הצדדים שמורות להם.

145. תביעת הפינוי מתקבלת אפוא, ומועד הפינוי יהיה תוך 90 ימים ממועד פסק הדין.

התביעה הכספית לדמי שימוש ולחיוב בגין צריכת מים (תמ"ש 2498-12-18)

146. נותרה לדיון התביעה השלישית, הכספית, ובה מבוקש לחייב את ש' לשלם לתובעים 2-1 דמי שימוש ראויים בסך של 5,000 ₪ לחודש, בגין שימוש למגורים בבית בנחלה ב-7 השנים שקדמו להגשת התביעה ובחיובו בסך של 250 ₪ לחודש בגין חלקו בתשלום חשבונות המים ב-7 השנים שקדמו להגשת התביעה.

147. בחוות הדעת השמאי שמונה מטעם בית המשפט, הוערכו דמי השימוש, בהתאם להנחיית בית המשפט, החל מיום 13.05.2018 מועד הפניה הראשונה לש' בכתב לפינויו.

148. הנתבע טוען כי מעולם, ועד ליום 13.05.2018, לא הועלתה ע"י ההורים דרישה כלפיו לתשלום דמי שימוש. הדרישה לדמי שימוש הועלתה רק ביום 13.05.2018 (נספח 40

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

לתצהיר ש'), בניגוד להסכמות הפנים משפחתיות. ואילו, דרישת התשלום לגבי המים נעשתה לראשונה במסגרת תביעה זו.

149. בעניין המים, ש' טען בתצהירו כי בעבר היה תעריף אחיד בגין מים באגודה. לפני כ-5 שנים הוחלט על פיצול שעונים בין מים לשימוש חקלאי ומים לשימוש ביתי, בשל השוני בתעריפים, וכי ש' פיצל כאמור את השעונים. כיום יש 3 שעוני מים: אחד לשימוש חקלאי; אחד לבית ההורים; ואחד לבית ש'. אך הגביה נעשית במרוכז וללא אבחנה. האב טען באוזני ש' כי אין צורך שיישא בחלקו בתשלום כיון שזה "כסף קטן". גם לעניין זה נטען כי זהו נדבך נוסף של הסכמות משפחתיות שש' הסתמך עליהם. בהתאם, מעולם לא הוצג לש' שעון המים ולא הוצגה לו דרישת תשלום. ההורים מעולם לא פנו לאגודה בעניין זה למרות שפנו אליה פעמים רבות לעניין הבן הממשיך. מכאן שמדובר בדרישה מלאכותית לצורך התביעה.

דיון והכרעה

150. ההורים לא טענו כי דרשו מש' במשך השנים לשלם דמי שימוש, והתרשמותי היא כי עד ליום 13.05.2018, פנייתם לש' כי יפנה את המשק, היתה בבחינת בקשה ולא דרישה ברורה שבצדה ביטול מפורש ונעלה מכל ספק של רשות המגורים בחינם. רק לעת שש' נדרש באופן פורמלי בכתב - ולא רק התבקש, בבחינת מעשה התלוי ברצונו - לפנות את הנכס, יש מקום לחיוב ש' בדמי שימוש; שכן ממועד זה, ברור כי חדלה רשות המגורים, וממילא חדלה רשות החינם. משכך, יש לחייב את ש' בתשלום דמי שימוש מהמועד 13.05.2018.

151. בהתאם לחוות דעת השמאי מטעם בית המשפט, מר XXX, אשר איש מהצדדים לא ניסה להשיג עליה (בין בשאלות הבהרה למומחה ובין בבקשה לחקור את המומחה), גובה דמי השימוש לחודש מאי 2018 (החל מיום 13.08.2013) עומד על סך של 3,167 ₪ לחודש. דמי השימוש לחודשים יוני – נובמבר 2020 הועמדו על סך של 5,000 ₪ לחודש.

152. לפיכך, ש' ישלם עבור כל חודש מאז 13.05.2018 ועד למועד הפינוי בפועל סך של 5,000 ₪ לחודש, כאשר עבור התקופה ממאי 2018 ועד 01.04.2021 ישלם סך של 173,167 ₪ ש"ח. התשלום עבור התקופה שעד ליום 01.04.2021 ישולם בתוך 45 ימים, שאם לא כן ישא הפרשי הצמדה וריבית כחוק עד לתשלום בפועל, ואילו התשלום בגין כל אחד מהחודשים וחלקי החודש מיום 01.04.2021 ועד לפינוי בפועל ישולם מידי חודש ב-5

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

לכל חודש, שאם לא כן ישא הפרשי הצמדה וריבית כחוק עד לתשלום בפועל. התשלום הראשון בגין חודש אפריל 2021 ישולם עד ליום 10.04.2021.

153. באשר לחלקו של ש' בצריכת המים, משעה שהדרישה הועלתה רק במסגרת התביעה, ולנוכח גרסתו בדבר בעניין הערכת עלות חלקו בצריכה זו, כמתואר לעיל, שלא נסתרה, אני רואה להעמיד את החיוב על סך של 100 ₪ לחודש, החל ממועד הגשת התביעה המקורית ביום 02.12.2018 (לאחר מכן תוקנה התביעה על דרך פיצולה ל-3 תביעות נפרדות, כפי שנדרש בהתאם לתקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984, שנהגו אז) ועד לפינוי בפועל. מכאן שש' ישלם סך כולל של 24,400 ש"ח עד ליום 01.04.2021, וסך של 100 ₪ לחודש עד לפינוי בפועל. ההוראות לעניין מועדי התשלום והפרשי הצמדה וריבית כחוק שנקבעו לעניין החיוב בדמי שימוש יחולו גם ביחס לחיוב בגין צריכת מים.

עוללות

154. הנתבע הקדיש תשומת לב רבה בתצהירו ובכתבי טענותיו לסיוע ולתמיכה שההורים נתנו למ' במשך השנים, וכך גם בחקירתו הנגדית של מ'. הם ביקשו להראות שההורים מימנו עבור מ' את רכישת חלקה של גרושתו בדירה, לעת שנפרד ממנה; אפשרו לו להעתיק עסק של מפעל שיש למפעל ליד הנחלה שהזכויות בו הן של האב (שאותו הוא מפעיל ללא היתר כדון, כפי שהנתבע הדגיש בסיכומיו); סייעו לו כלכלית בשל העובדה שנכשל, לטענת הנתבע, בעסקיו ונקלע לחובות; אפשרו לו להעתיק מגוריו מ-XXX לבית ההורים עם אשתו; אין הוא משלם להורים דמי שכירות עבור שימושו בנחלה; ועוד ועוד; וכן הודגש כי ש' העניק הלוואה למ' בסך של כ-106,000 ₪ שהוחזרו רק מקץ כמה שנים. עוד הוא התייחס לאמידותם של ההורים תוך שצוין שהם עתירי נכסים (סעי' 1(ד) לסיכומי הנתבע).

155. לא ברור מה טעם ראה הנתבע בהדגשים אלה. אין ספק כי העדפת ילד אחד על פני הילדים האחרים – תהא הסיבה לכך אשר תהא, וגם כאשר קיימים טעמים מבוררים לכך – מעוררת, מטבע הדברים, מדנים במשפחה וברוכה ברגשות של כעס וקנאה מצד מי שאינו בצד הנהנה. לכן, גם בית משפט זה עשה מאמצים רבים בניסיון להביא את הצדדים לידי פתרון מוסכם לסכסוך, שאינו בבחינת "הכל או לא כלום", במטרה גם להחזיר את היחסים המשפחתיים למסלול חיובי, ככל הניתן, דבר שכאמור לא צלח.

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)

תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד

תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי

תיק חיצוני:

156. ואולם, יש לזכור כי ההורים עצמאיים, צלולים ומתפקדים, מודעים היטב לרכושם ולהתנהלותם, והם סוברניים לפעול כרצונם ביחס לרכושם, גם אם ההענקות לילדיהם היא בלתי שוויונית בעליל.

157. טענה עובדתית נוספת שצוינה על ידי הנתבע בסיכומיו נוגעת למעמדה של האם בהליך, כאשר נטען כי הזכויות במשק רשומות על שם האב בלבד, וגם תצהירי המתנה מול מ' מתייחסים לאב כבעל הזכויות. אלא שכפי שמציינים התובעים בסיכומיהם, לאם זכויות מכוח הלכת השיתוף בנכסים בין בני זוג, ומעמדה מוקנה לה מכוח הודאת ההורים, שחלה במישור היחסים בינם לבין עצמם, כאשר לנתבע אין מעמד לעניין זה.

סיכום כללי

158. סיכומי של דבר, התביעה ההצהרתית מתקבלת בחלקה באופן שמוצהר בזאת כי הזכויות בנחלה היו ונותרו במלואן בידי האב, והוא רשאי היה לעשות בזכויותיו כפי רצונו, ובכלל זה להעבירן במתנה למ', כפי שנעשה במסגרת תצהירי המתנה שנחתמו ביום 31.12.2013, שעניינם העברת כל זכויות החכירה במשק מהאב לידי מ', במתנה וללא תמורה, וניתן להשלים מתנה זו, בכפוף לעמידה בנהלי רמ"י.

159. תביעת הפינוי מתקבלת במלואה, ללא התניית הפינוי בפיצוי כספי, אך תוך ששמורה בידי ש' הזכות לתבוע פיצויים בגין השקעות והשבחה של הבית הצפוני, ככל שהיו. הפינוי יבוצע תוך 90 ימים.

160. התביעה הכספית מתקבלת בחלקה באופן שש' חייב בדמי שימוש להורים בסך של 5,000 ₪ לחודש החל מיום 13.05.2018 ועד לפינוי בפועל, וכן בתשלום עבור חלקו בצריכת מים, החל מיום 02.12.2018 ועד לפינוי בפועל.

161. בנסיבות העניין, אין צו להוצאות.

162. שלושת התיקים יסגרו.

163. תואיל המזכירות לשלוח את פסק הדין לצדדים.

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

תמ"ש 2498-12-18 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה כספית (דמי שימוש וצריכת מים)
תמ"ש 12524-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לפינוי ולסילוק יד
תמ"ש 12550-06-19 פלונים ואח' נ' אלמוני – תביעה לסעד הצהרתי
תיק חיצוני:

ניתן היום, כ"א ניסן תשפ"א, 03 אפריל 2021, בהעדר הצדדים.

מיכל ברדנשטיין, שופטת